

LRP 424

"Aki szegény, az a legszegényebb."¹ A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztő csoportjaiban megjelenő másodlagos pszichés sérülések resztoratív szemléletű kezelése

---

¹Az idézet József Attila: Aki szegény, az a legszegényebb c. versének címe

Tartalomjegyzék

1. Táblázatok jegyzéke.....	4
2. Ábrák jegyzéke.....	5
3. Bevezetés.....	6
4. A konfliktusok eredetéről.....	7
5. A konfliktusok pedagógiai funkciói.....	9
5. 1. Konfliktusok egymás közt.....	9
6. Resztoratív igazságszolgáltatás.....	11
6. 1. Mediáció.....	11
6. 2. Beszélőkör-modellek.....	11
6. 2. 1. A békekör.....	11
6. 2. 2. Az ítélő kör.....	11
6. 2. 3. Gyógyító kör.....	12
6. 3. Konferencia-megbeszélés.....	12
6. 4. Családi csoportkonferencia (CSCSK).....	13
6. 5. Közösségi csoportkonferencia (KCSK).....	13
7. Hazai példák.....	15
8. IIRP.....	16
9. Resztoratív konfliktuskezelési gyakorlatok.....	17
9. 1. Resztoratív interjú.....	17
9. 2. Békéltető tárgyalás (mediáció).....	17
9. 3. Osztályértekezlet.....	17
10. Hogyan válaszolsz a normaszegésre?.....	20
11. Resztoratív kapcsolatvezetési eljárások.....	22
11. 1. Nyelvhasználat.....	22
11. 2. Externalizáció.....	22
11. 3. Pozicionálás.....	22
11. 4. Kérdésfeltevés nem-tudom alapállásból.....	23
11. 5. Dekonstruáló kérdések.....	24
12. Sajátos nevelési igény és az integráció.....	25
13. Inklúzív szemlélet.....	26
14. A kutatás hipotézisei.....	28
15. A kutatás módszerei.....	29

16. A kutatás körülményei	31
17. A kutatás eredményei	33
18. Összegzés	43
19. Köszönetnyilvánítás	45
20. Hivatkozások	46
Mellékletek	
CMQ-SNI-S	
ERIC-SNI-S	
ERIC-SNI-T	
RN-SNI-S	
RN-SNI-T	
SNI-IDENTITÁS-S	
SNI-IDENTITÁS-T	

1. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: <i>CMQ - páros t-próba</i>	35
2. táblázat: <i>CMQ összevetése RN dimenziókkal</i>	36
3. táblázat: <i>Tanári eredmények</i>	37
4. táblázat: <i>Tanári eredmények: Móra Ferenc Általános Iskola és Kossuth Lajos Általános Iskola</i>	38

2. ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: <i>Resztoratív iskolai stratégia</i>	19
2. ábra: <i>Szociális fegyelmezési táblázat</i>	20
3. ábra: <i>Az RN-S dimenziók összevetése az átlaggal</i>	33
4. ábra: <i>Az RN-T dimenziók összevetése az átlaggal</i>	34

3. BEVEZETÉS

„Az emberi kapcsolatok az iskolák és nevelési intézmények alapkövei. Az oktatási intézmények olyan kapcsolati erőforrásokat és körülményeket termelnek ki, amelyek elősegítik a tanulást. Amikor ez nem történik meg, ezek az intézmények nem képesek funkciójukat betölteni, és a társadalom zavart, boldogtalan helyeivé válnak.”

(Smyth, 2005)

Smyth szavaival élve az iskolák és nevelési intézmények az emberi kapcsolatok alapkövei, ezért nagyon fontos, hogy a társadalomban egy funkciót töltsenek be, amely a pedagógusok és diákok számára is jó közérzetet biztosít, biztonságot ad és elősegíti a tanulást. Sajnos ezeknek a kritériumoknak nagyon kevés intézmény felel meg ma Magyarországon, ezért tartom nagyon hasznosnak és aktuálisnak ennek a problémának a kezelését. A gyakorlatban szerzett tapasztalatait elemezve Wachtel szerint a resztoratív eljárások azok, amelyek az egyént visszavezetik a közösségbe, és a közösségek visszanyerik gondoskodó szerepüket. Ugyanakkor, Magyarország még mindig messze van attól, hogy a resztoratív módszerek az oktatási rendszerben vagy az emberek mindennapi életében általánossá váljanak, amely viszont szükséges lenne ahhoz, hogy a helyreállító filozófia beépüljön a társadalom normarendszerébe.

A resztoratív kifejezéssel először 2011 októberében találkoztam a *„Veszélyeztetők és veszélyeztetettek”* c. pedagógus-továbbképzésen, ahol *Kecskeméti Molnár Mária*, a Waikato egyetem doktora *„Tisztelettel vagy lázadással? A resztoratív eljárások alkalmazása az iskolai gyakorlatban”* c. előadása arra ösztönzött, hogy kezdjek el ezzel a témával behatóbban foglalkozni és ezeknek a módszereknek a segítségével, megpróbáljam megelőzni és orvosolni a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai konfliktusait.

A téma kissé nehezen kutatható, mivel nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű magyar nyelvű szakirodalom, ellentétben az angol nyelvűvel; a pszichés sérülések resztoratív szemléletű kezelése a gyógypedagógia körében pedig eddig nagyon újszerűnek bizonyultak. Angol nyelvű tudásom lehetővé tette a széleskörű szakirodalom tanulmányozását és több gyakorlati kézikönyv segítette az elméleti felkészülésemet.

Kutatásomból eredményei arra engednek következtetni, hogy van az igény a resztoratív módszerek bevezetésére az oktató-nevelő intézményekben; bár tudatos felkészülést kíván, a pedagógiai és gyógypedagógiai gyakorlatban kiválóan alkalmazható.

4. A KONFLIKTUSOK EREDETÉRŐL

„A konfliktus olyan ütközés, amelynek során igények, szándékok, vágyak, törekvések, érdekek, szükségletek, nézetek, vélemények, értékek kerülnek egymással szembe.”

(Szekszárdi, 2002. 7. o.)

A konfliktusok minden emberi kapcsolat természetes velejárói, így a pedagógiai folyamatnak is természetes jelenségei. A tanítói, nevelői folyamat alapvető konfliktusa abból a törekvésből fakad, hogy a felnőtt generáció igyekszik a gyermekeket felkészíteni a társadalomba való beilleszkedésre, ám a fiatalok ennek ellenállnak. A pedagógia a hatvanas évektől kezdődően foglalkozik a konfliktusokkal, azonban a konfliktuspedagógia, mint önálló tudomány csupán az utóbbi évtizedekben alakult ki. (Szekszárdi, 2002)

Attól függően, hogy a pedagógusok hogyan reagálnak ezekre az ellenállásokra, két féle tanári attitűd különíthető el: a tekintélyelvű és a gyermekközpontú attitűd. A tekintélyelvű pedagógia középpontjában a normaszegés áll, konfliktusok akkor léteznek, ha valaki vét egy szabály ellen. Célja az, hogy a gyermeket különféle módszerekkel engedelmességre bírja. A gyermekközpontú pedagógia célja nem az engedelmesség kivívása, hanem a gyermekkel folytatott beszélgetések során felfedezni a személyiségében rejlő lehetőségeket, jobb belátásra bírni. Ez a nevelési koncepció *Jean-Jacques Rousseau* nevéhez kötődik, aki úgy vélte, hogy a nevelési-oktatási folyamatot a gyermek belső szükségleteihez kell igazítani. (id. Szekszárdi, 2002. 7. o.)

Ebből az elméletből táplálkozik a reformpedagógia is, amely új konfliktusokat idézett elő a szülő-gyermek, tanár-diák kapcsolatokban a szülői, tanári tekintély meggyengülése miatt.

Ez a tendencia megmaradt, és az elmúlt évtizedekben elkezdődő információrobbanás, a média és az internet világa ezt megsokszorozta. A gyermekkor védettsége megszűnt, a fiatalokat gyakran nem lehet megvédeni a devianciától. „.....a gyermekkor megszűnése a gyermekek számára is megszűrhetetlen és ellenőrizhetetlen információzuhag tette hiteltelenné azt a különben rokonszenves elméletet, hogy a gyermek lelkének tiszta lapjára a nevelő azt írhatja, amit saját felelősségérzete, tudása, értékrendje diktál.” (Szekszárdi, 2002. 7. o.)

A nevelő és a diák érdekei azonban csak látszólagos ellentmondásokat, ellentéteket mutatnak. A tanár-diák közti kölcsönösség és kooperációs készség, a problémák konstruktív és minden fél számára elfogadható megoldásának keresésével mindez feloldható.

Egy másik probléma, hogy a pedagógusok konfliktuskezelő módszereiből elég gyakran hiányzik az empátia, az együttérzés. Ez többek közt arra vezethető vissza, hogy az oktatási

intézmények nem biztosítanak megfelelő érzelmi stabilitást a pedagógusoknak. (*Kecskeméti, 2011*)

Dögei Ilona egy nyolcadik osztályos tanulókkal végzett vizsgálat során azt tapasztalta, hogy a tanárok és a diákok közti konfliktusok nagy része normaszegésből adódik, és nem emberi, erkölcsi problémákból. Ez jól mutatja azt, hogy a tanár-diák kapcsolatok felszínesek, amely nem teszi lehetővé egyik fél számára sem az emberközpontú konfliktusmegoldást.

Ilyen esetekben a pedagógusok jellegzetes hibákat követnek el, mint például az alaptalan ítélezés, sztereotípiákon, előítéleteken alapuló problémamegoldás, a hatalmi helyzettel való visszaélés. A hatalmi helyzettel való visszaélés leggyakoribb oka az, hogy a tanárok nem tekintik partnernek a diákokat, így nem teszik lehetővé számukra a vereségmentes konfliktuskezelést. A gyermekekben ennek hatására egy áthárítási mechanizmus kezdődik, nem éreznek személyes felelősséget a tetteikért, és nem vállalják azok következményeit. Rögzül bennük egy alárendelt szerep, amelyből esélyük sincs kitörni és képviselni saját érdekeiket. A pedagógusnak rendelkeznie kell megfelelő önismerettel, amely magába foglalja azt, hogy ismeri a saját erősségeit, gyengeségeit, határait; kommunikációs és kooperációs képességgel, toleranciával és empátiával. Ezek biztosítják a konfliktusokkal bánni tudás szubjektív feltételrendszerét.

5. A KONFLIKTUSOK PEDAGÓGIAI FUNKCIÓI

Az iskolai gyakorlatban jelentkező problémák nagy része konstruktív elemként beépíthető a pedagógiai folyamatba. Pedagógiai funkciójuk a következő:

- kommunikációs funkció: a lappangó akut vagy idült ellentétek megfogalmazódnak
- jelző, eredményvizsgálati funkció: felhívja a pedagógus figyelmét a rejtett feszültségekre, árnyaltabbá teszik a diákok megismerését, a jövőben esetlegesen kibontakozó konfliktusok megelőzhetővé válnak
- önismereti funkció: rávilágítanak a nem hatékony pedagógiai intézkedésekre, a tévedésekre, ösztönöznek a korrekcióra
- képességfejlesztő funkció: a saját konfliktusok lehetőséget adnak a szociális tanulásra és a szociális képességek (empátia, tolerancia, problémamegoldó készség) fejlesztésére
- metodikai funkció: konfliktusok feldolgozása, konfliktuskezelési technikák megismerése és gyakorlása

5. 1. *Konfliktusok egymás közt*

Az iskolai konfliktusok azonban nem csupán a tanár-diák kapcsolatokat érintik, hanem a pedagógusok egymás közti kapcsolatait is. Ezek létrejöhetnek iskolai tevékenységhez kapcsolódóan vagy egyéb okok következményeként. A konfliktusok forrása lehet az, ha egy probléma a felszín alatt marad és az is, ha heves vitával végződik. Problémát jelenthet az is, ha a hatalmi helyzetben lévők inadekvát választ adnak, vagy ha a hierarchia megerősödik, és az alárendelt státuszban lévők nem mernek kezdeményezni. A pedagógusok egymás közötti, pedagógusok és feletteseik közti és a pedagógusok és a társadalmi környezet közti konfliktusok csak együttműködésen alapuló konfliktuskezeléssel oldhatóak meg.

A pedagógusok és a szülők közti konfliktushelyzetek abból adódnak, hogy a szülő szubjektíven, míg a pedagógus eltérő szempontok szerint viszonyul a gyermekhez. Ez sokszor mindkét fél részéről indokolatlan elfogultságban, vagy hideg elutasításban mutatkozik meg. Ezt a problémát csak tetézi az, hogy iskola és a szülői ház kompetenciájának a határa nincs élesen kirajzolódva, ezért gyakran előfordul, hogy a tanárok vállára a szülők olyan – kimondott vagy kimondatlan-felelősséget helyeznek, amely nem az ő hatáskörük lenne. A hatékony nevelés alapfeltétele a tanár és a szülő közti egyenrangúságon alapuló, empatikus viszony. Egyik fél sem törekedhet arra, hogy az ő nézőpontja érvényesülhessen a másikkal szemben, a gyermek érdekében szükség van konstruktív kommunikációra. (Szekszárdi, 1994. 54. o.)

A pedagógia alapkonfliktusa a már említett tanár-diák egyenlőtlenségen alapul és a nevelés elleni állandó tiltakozásból táplálkozik. A diák részéről ennek több oka is lehet. Előfordulhat, hogy nem elég érett ahhoz, hogy az iskola által felállított követelményeknek megfeleljen, nem tud, vagy egyszerűen nem akar ezeknek eleget tenni, mert érdektelen. Ezek a körülmények egy olyan konfliktuskezelő módszer alkalmazását kívánják, amely a felnőtt és a gyermek egyenrangú interakciójára épül. Az interakció csak akkor hatékony és sikeres, ha jelen van a kölcsönös tisztelet, empátia, tolerancia és kooperativitás. *Thomas Gordon* rogersi elméletén alapuló módszerének lényege tulajdonképpen ugyanez: a vereségmentes konfliktusmegoldás technikáinak elsajátítása. *Carl Ransom Rogers* (1995), humanisztikus elmélete a nyolcvanas években kezdett elterjedni. Lényege a személyközi kapcsolatok minőségének javítása, a személyközpontú konfliktusmegoldás, az empátia és tolerancia fejlesztése problémamegoldás közben. (id. *Szekszárdi*, 1994. 37. o.)

6. RESZTORATÍV IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

Ez a módszert resztoratív azaz (kár) helyreállító konfliktuskezelési eljárásnak nevezik, mely a resztoratív igazságszolgáltatásból ered. A helyreállító igazságszolgáltatás fő koncepciója az, hogy a bűncselekmény, amelyek károkat és sérelmeket okoz, nem valamilyen törvény elleni véttség, hanem személyek és személyes kapcsolatok megsértése. A bűncselekmény így tehát nem más, mint az emberek és emberi kapcsolatok megsértése (Zehr, 1990).

Ez sokban eltér attól a felfogástól, amely a bűncselekményt az egész társadalom, vagy állam elleni véttségnek nevezi. Ebből adódóan az igazságszolgáltatásnak részt kell vennie ezeknek a konfliktusoknak a helyreállításában is. A cél az emberi kapcsolatokat ért sérelmek helyreállítása, és a közvetlen érdekelték bevonása az eljárásba. A resztoratív igazságszolgáltatásnak három modellje van: a mediáció, a beszélőkör és a konferencia-megbeszélés.

6. 1. *Mediáció*

Egészen az 1990-es évekig a mediáció határozta meg a helyreállító igazságszolgáltatás lényegét. Egyszerűen fogalmazva a mediáció kétoldalú tárgyalás, mely során egy semleges harmadik fél facilitál az áldozat és az elkövető között. A folyamat célja a felek érdekeinek kölcsönös megértése, és mindkét fél számára elfogadható megoldás találása.

6. 2. *Beszélőkör-modellek*

A beszélőkör-modellek abból a hagyományos koncepcióból erednek, amely szerint egy ember nem hozhat döntést mások felett. Ennek a modellnek három fő iránya van: a békekör, az ítélő kör és a gyógyító kör.

6. 2. 1. *A békekör*

A békekörök modellje a „jó kapcsolatban élni” elvre épül. Lényege a következő: ha valaki úgy érzi, hogy egy másik ember sérelmet okozott neki, igényt nyújt be az elkövetőnek, hogy tegye jóvá a dolgot. Ez a gyakorlat nemcsak a kárrendezés követelését, hanem a jó minőségű emberi kapcsolatok fenntartása iránti törekvést is magába foglalja. Ha ez a folyamat nem végződik sikeresen, a sértett fél egy közösségi vezetőhöz fordulhat, aki egy béketeremtő megbeszélést rendez. Az eljárás bevonja a probléma megoldásába az áldozat és az elkövető családját is.

6. 2. 2. *Az ítélő kör*

Az ítélő kör egy közösségi eljárás, amely mindkét fél igényeit szem előtt tartva konszenzust hoz létre egy ítélkezési tervről. Célja egy olyan tiszteletteljes helyzet

megteremtése, ahol a közösség tagjai szabadon beszélhetnek a történetekről, a történetekkel kapcsolatos érzéseikről és arról, hogyan lehet javítani, és a jövőben megelőzi a problémát. Ezek az ítélkező körök minden bírósági szereplőt bevonnak a folyamatba, és sokszor tárgyalóteremben is történnek. A gyakorlatban ez kétféleképpen történhet: létrehozhatnak egy nagy kört vagy egy belső és külső kört. Az utóbbi során a belső körben az áldozat, az elkövető, támogatóik, családtagok és az igazságszolgáltatás képviselői ülnek, a külső körben pedig szakemberek és a közösség tagjai. Ahhoz, hogy folyamatba az elkövetőket is bevonhassák, a következő feltételeknek kell teljesülniük: a felelősség elfogadása, a bűnösség beismerése, kapcsolat a közösséggel, jóvátételi szándék, helyreállítás érdekében történő erőfeszítés, közösség támogatása és az áldozat hozzájárulása.

6. 2. 3. Gyógyító kör

A legátfogóbb resztoratív igazságszolgáltatási modell a gyógyító kör. Ennek során a sérelem elkövetését követően egy helyi kármegállapító csoport az, aki facilitál: szembesíti a sértő felet tettével, ösztönzi felelőssége elismerésére, és gondoskodik a sértett fél biztonságáról. Az elkövető és családja, valamint az áldozat és családja köré épült két gyógyító kör végül egy nagy ítélő körre olvad össze, mely kiegészül a bíróval és bírósági szakemberekkel. Az elkövető vallomást tesz a közösség előtt, a közösség pedig javaslatokat tesz a konfliktus megoldására, a kár helyreállítására, a megelőzés lehetséges lépéseire. Az ítéletet a bíró mondja ki. Ezt követően az elkövető rendszeresen találkozik az áldozattal és bírósági szakemberekkel, ahol újabb és újabb körökben dolgoznak a probléma megoldásán. A folyamat utolsó része az úgynevezett tisztító kör, amely a családok számára lehetővé teszi a fejlődés és béke megünneplését.

6. 3. Konferencia-megbeszélés

A konferencia megbeszélés *„olyan eljárás, melyben emberek egy csoportja összeül, hogy megbeszélje azokat a kérdéseket, amelyekben egy korábban velük történt esemény kapcsán érintettek.”* (Warner-Roberts és Masters, 1999) (id. Herczog, 2002. 69. o.)

A konferencia és a mediáció közti hasonlóság az elkövetők és áldozatok bevonásában és a problémák nem elsősorban szakmai eszközökkel való megoldásában lelhető fel. Azonban ez a két folyamat egy nagyon fontos elvben különbözik egymástól. A mediáció során a sértő és a sértett fél közötti kommunikációt egy harmadik fél, a facilitátor segíti, a konferencia-megbeszélés során pedig a csoportos eljárás előnyei érvényesülnek. A konferenciamodellel filozófiája a helyreállítás és közösség átformálása és emellett nemcsak az áldozat és elkövető, hanem az egész csoport szociálpszichológiája. A konferencia-módszer az új-zélandi

csoportkonferencia-modellből és az ausztráliai Wagga Wagga-ból származó rendőrségi konferenciamódszerből táplálkozik.

6. 4. Családi csoportkonferencia (CSCSK)

1989-ben „A gyermekek, fiatalok és családjaik védelméről” szóló törvény Új-Zélandon lehetővé tette a családok bevonását a gyermekük által elkövetett sérelmeivel és azok jóvátételével kapcsolatos döntéshozásba a családi csoport konferencia keretein belül. Ezeket a konferenciákat a Gyermek- Fiatalok- és Családvédelmi Minisztérium alkalmazottjai facilitálják. Maxwell és Morris egy 1993-ban végzett kutatása szerint: *„a konferenciamódszer képes az elkövetők felelősségét értelmes módszerekkel megragadni, és megértően foglalkozni az áldozatokkal: lehetőséget nyújthat mind a jelenlétre, mind a meghallgatásra, némi gyógyulásra, annak közelebbi megértésére, hogy mi és miért történt, és az ügy valamifajta lezárására.”* (Herczog, 2002. 74. o.)

Kiváló példa erre az Égő hidak c. 35 perces dokumentumfilm (2007), amely Mood's hídjának felgyújtását és az azt követő konferencia megbeszélés részleteit mutatja be.

Ez az eljárás sokszor a bírósági tárgyalások alternatívája lehet, mely során az elkövetők a börtön helyett tényleges és valóságos jóvátételi lehetőséggel élhetnek. Niels Christie (1977) szerint ezek az eljárások teszi lehetővé azt, hogy a konfliktusok visszakerüljenek a bíróságoktól azokhoz, akikhez tartozik: az okozókhöz és az elkövetőkhöz. (id. Herczog, 2002. 55. o.)

A konferenciamódszer lényege az áldozatok szenvedésének, kárának, érzelmeinek, félelmeinek és igényének megmutatása közvetlen úton. *„Az elkövető szembesítése tettének következményeivel, másokra gyakorolt hatásával, és ugyanakkor lehetősége a felelősségvállalásra (stigmatizáltság nélkül) és jóvátételre, olyan tudati és érzelmi befolyás, ami ennek az eljárási technikának az egyedülálló sajátossága.”* (Herczog, 2002. 75. o.)

Ez is bizonyítja azt, hogy a normaszegés nem valamilyen törvény vagy szabály, hanem személyek elleni vétség, ezért szükséges a közösséget is bevonni a normaszegésre adott válasz döntéshozatalába. Az elkövető felelősségre vonásának az a célja, hogy ne elhárítsa, hanem beismerje és megbánja tettét, és tudatosítsa azok hatásait és következményeit.

6. 5. Közösségi csoportkonferencia (KCSK)

A közösségi család konferenciák vagy közösségi felelősségi konferenciák, máshogy elnevezve a „real justice”² az 1990-es évek második felében kezdte a béketeremtő folyamatba bevonni az iskolákat, munkahelyeket, közösségeket, szervezeteket és kollégiumokat.

A közösségi család konferenciák célja csupán az okozott kár, vagy sérelem helyrehozása, szociálpszichológiai vonatkozásai nincsenek. Egyedi jellegzetessége, hogy a facilitátorok írott forgatókönyvet követnek a konferencia folyamán. A konferencia központi kérdése: hogyan érintette a résztvevőket az adott sérelem, hogyan lehetne ezt jóvátenni. A KCSK céljai: válaszadási lehetőséget adni az áldozatnak, alkalmat teremteni az elkövetőnek tette következményeinek megértésére, bevonni a döntéshozatalba az érintett közösséget.

A konferencia-megbeszélések demokratikusak, mindenkinek lehetősége van megszólalni és befolyásolni a folyamat kimenetelét. (Herczog, 2002)

---

²A *Real Justice* modellt Ted Wachtel (1998) amerikai pedagógus dolgozta ki, aki ezt a módszert nehezen kezelhető fiatalok körében alkalmazta. Real justice: fordításban igazi, tényleges igazságot jelent, de a magyar elnevezés a „Szemtől szembe” lett, ami utal a módszer lényegére is.

7. HAZAI PÉLDÁK

A *Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület* kutatócsoportja 2001-ben a Szentől szembe program keretein belül a budapesti Zöld Kakas Líceummal³ kezdett együtt dolgozni. A kutatócsoport három tagból állt: *Dr. Győrfi Éva* jogász, *Balogh Eszter* szociológus, *Fellegi Borbála* szociálpolitikus. Programjuk célja az volt, hogy a resztoratív konfliktuskezelési módszert hazánkban is terjesszék és ennek kivitelezésére az iskola volt a legalkalmasabb. A resztoratív modellek a világ számos országában már beépültek a gyermek- és ifjúságvédelembe, az oktatásba, kriminológiába és áldozatvédelembe, ám Magyarországon a resztoratív szemlélet és az erre épülő technikák is nagyon újak számítanak. Az iskolai együttműködés során kitűzött cél az iskolában történő hatékonyabb konfliktuskezelés volt és az ezek rendezéséhez szükséges eszközök bemutatása, valamint a diákok szocializálása és demokratikus problémamegoldás. A program fél évet vett igénybe, amely során a resztoratív konfliktuskezelési technikákat mind a tanárok, mind pedig a diákok elsajátították. A folyamat részeként 3 napos facilitátorképzést tartottak a Líceum összes munkatársa számára és 12 alkalommal másfél órás képzést a 9. évfolyamnak a resztoratív szemlélet alapjairól, helyi tanárok bevonásával. A program eredményeképpen az intézmény házirendjében rögzítették azt, hogy konferencia megbeszéléseket a tanárok és a diákok is kezdeményezhetnek, a tanárok azóta is rendszeresen tartanak konferenciákat és vezetnek szemléletformáló foglalkozásokat. A resztoratív konfliktuskezelési technikák nemcsak az iskolákban alkalmazhatóak, a Szentől szembe konfliktuskezelési program facilitálásra és konfliktuskezelésre vonatkozó elemeit az Országos Rendőr-főkapitányság a 2001-es DADA⁴ kézikönyvbe integrálta. A másik ilyen program A Községi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország modellkísérlete, amely a programnak helyszínt adó parktól kapta a nevét: Orczy-kerti program. A 2002-ben alapult alapítvány célja az volt, hogy a gyakorlatban kipróbálja a resztoratív gyakorlatok alkalmazhatóságát a deviáns életvitel irányában veszélyeztetett, marginalizálódott és a megszokott környezetükből kirekesztett serdülők között. A program két évig működött (2003-2005), 12-18 éves hátrányos helyzetű magántanulók számára volt elérhető, akiknek támogatásra volt szükségük. A program lehetőséget adott a résztvevők számára a pozitív irányú életvitel változtatásra, konfliktusaik kezelésére, valamint problémáik feloldására.

---

³A Zöld Kakas Líceum 16-26 éves magatartászavaros fiatalok középiskolai oktatásával foglalkozik

⁴A DADA program lényege, hogy a megyei rendőr-főkapitányságok, illetve a helyi rendőrkapitányságok állományából, a feladatot önként vállaló, kiképzett, hivatásos rendőr meghatározott tematika és tananyag szerint havonta egy alkalommal – általában osztályfőnöki óra keretében – foglalkozást tart a tanulóknak.

8. IIRP

„1999 őszén két neves amerikai pedagógus, Theodore és Susan Wachtel, a Community Service Foundation (Közösségi Szolgáltató Alapítvány) alapítói és az International Institute for Restorative Practices (Resztoratív Gyakorlatok Nemzetközi Intézete) igazgatói, Herczog Mária meghívására előadást tartottak az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézetben a résztoratív eljárások alkalmazásáról. Ezt követően ők és munkatársaik képzéseket tartottak a közösségi konfliktuskezelésről, a résztoratív konferencia modellről, amit Real Justice-nak neveztek. Az ismertetett szemlélet kulcsszavai felkeltették sokunk érdeklődését: megegyezés, kiengesztelés, jóvátétel, a megsérült kapcsolatokat helyreállítása. Megtudtuk, hogy az előadók sokéves munkájuk során különböző technikákat próbáltak ki a felelősségvállalás képességének kialakítása, a hosszú távú pozitív változások elérése és jól működő közösségek kiépítése érdekében. Tették mindezt, mert problémás gyermekekkel foglalkozva azt tapasztalták, hogy a büntetések csak súlyosbítják az erőszakot, a felnőttek kéréseivel szembeni motiválatlanságot és az iskolai teljesítmények romlását.” (Negrea, 43. o.)

Ekkor vált ismertté a *Restorative Practices* elnevezésű technikák gyűjteménye, amely több mint két évtizede nyújt reszocializációs lehetőséget enyhe és súlyos devianciákkal rendelkezők számára, intenzív gondozási, nevelési, terápiás és oktatási feladatok egyidejű biztosításával.

Az IIRP Real Justice programja sok, a világ különböző pontjain élő szakembereivel megpróbált olyan definíciókat és elméleti keretet kidolgozni a résztoratív gyakorlatok alkalmazására, amely nem korlátozódik csupán az igazságszolgáltatásra, hanem más területeken is alkalmazható, pl. oktatásban, ifjúságvédelemben... stb. Az iskolai körök és csoportmegbeszélések lehetőséget adnak a diákoknak érzelmeik kifejezésére, kapcsolataik építésére, konfliktusaik megoldására és helyrehozására.

„A Real Justice program keretében készült el az első képzési kézikönyv és videó módszertani anyag, a Wagga Wagga forgatókönyvre építve (McDonald és mások 1995), és kezdtek facilitátor tréningeket tartani az Egyesült Államokban és Kanadában 1995-től (Wachtel 1998). Öt éven belül több mint 4000 konferencia facilitátort képeztek ki, és trénerek százait az USA-ban, Kanadában, Új-Zélandon, Dél-Afrikában, Angliában, Svédországban, Magyarországon és Hollandiában.” (Negrea, 36. o.)

.

9. RESZTORATÍV KONFLIKTUSKEZELŐ GYAKORLATOK

Iskolai keretek között négy különböző társalgási és kapcsolatvezetési folyamatról beszélhetünk: resztoratív interjú, békéltető tárgyalás, osztályértekezlet. Ezek a gyakorlatok konstruktív megoldást kínálnak a konfliktusokra, melyeket nem lehet elkerülni.

9. 1. *Resztoratív interjú*

A resztoratív interjú egy strukturált beszélgetés az emberek életére és kapcsolataira ható problémákról, melynek célja: a mások kárára elkövetett sérelmekért való felelősségvállalás és jóvátétel. Ez történhet négyszemközt és csoportban is. A beszélgetés során nagyon fontos szem előtt tartani azt, hogy az emberi méltóságot senki sem sértheti meg. Az interjú kérdései a következők:

Szerinted miért kellett erre a beszélgetésre összejönnünk?

Szerinted mi a probléma? Milyen elnevezést adnál a problémának?

Milyen hatással van ez a probléma rád, osztálytársaidra, tanáraidra, jövődre?

Elfogadod a probléma befolyását vagy szeretnéd azt lecsökkenti?

Milyen helyzetekben nem jelentkezik ez a probléma egyáltalán, vagy mikor és hol gyengébb a hatása? Ilyenkor mennyiben változnak meg a másokkal való kapcsolataid?

Milyen embernek látnak mások, amikor a probléma hatása gyengébb? Mi az, amit mások érzékelnek, vagy észrevesznek rajtad?

Milyen szeretnél lenni?

Hogyan képzeled el a továbbiakat? Szerinted, ki tud neked segíteni vagy kit kell beavatnunk a terveidbe?

Miben segíthetünk? Hogyan tudnánk együttműködni?

9. 2. *Békéltető tárgyalás (mediáció)*

A mediáció nem csupán a resztoratív igazságszolgáltatás egyik gyakorlati formája, hanem az iskolai konfliktuskezelés részét is képezi. A resztoratív békéltető tárgyalás a resztoratív interjú forgatókönyve alapján történik 4-5 személy között. Az első öt kérdést mindenkinek feltehetjük. Minden résztvevő válaszol a kérdésekre egyenként, körben haladva. A konfliktus feltérképezése után mindenkit elmondja, hogyan tudna hozzájárulni a probléma csökkentéséhez, illetve megszüntetéséhez. A elhatározásokat írásban rögzítjük, mivel a folyamat eredményességéhez szükséges az ígéretek betartásának ellenőrzése.

9. 3. *Osztályértekezlet*

Az osztályértekezlet az egész osztály vagy egy nagyobb csoport bevonásával történik. Strukturált beszélgetés, mely során az egész közösséget érintő problémák a felszínre kerülnek.

Az értekezlet lehetőséget ad az osztálynak egymás kölcsönös meghallgatására és az egymásra való odafigyelésre. Az osztályértekezlet kérdései:

Mi a probléma, amit szeretetek, meg kell beszélnünk? Milyen nevet adnátok ennek a problémának?

Szerinted milyen hatással van ez a probléma az osztályra és az osztályon belüli kapcsolatokra?

Mi történik akkor, amikor a probléma nincs hatással az osztályra? Hogyan sikerül a problémát az osztálynak távol tartani?

Mit tehetnénk, vagy te személyesen mit tehetsz a probléma hatásának csökkentése érdekében? Az osztályértekezlet is a terv írásba foglalásával és az egyezség számonkérési időpontjának kijelölésével zárul. *(Kecskeméti, kézirat, 2011. 36-39. o.)*

A resztoratív gyakorlat legfontosabb és legnehezebb feladata az emberi kapcsolatok helyreállítása és építése akár formális, akár informális keretek között. *Silvan S. Tompkins* az affektus pszichológiájáról szóló cikkeiben (Tompkins, 1962, 1963, 1991) kifejti, hogy „*az emberi kapcsolatok akkor működnek jól és egészségesen, ha az egyén szabadon kifejezheti az őt ért hatásokat és az általa megélt érzelmeket, csökkentve a negatív és növelve a pozitív élmények erejét, ugyanakkor lehetőséget adva másoknak is a szabad megnyilvánulásra.*”

(Negrea, 2007. 9. o.)

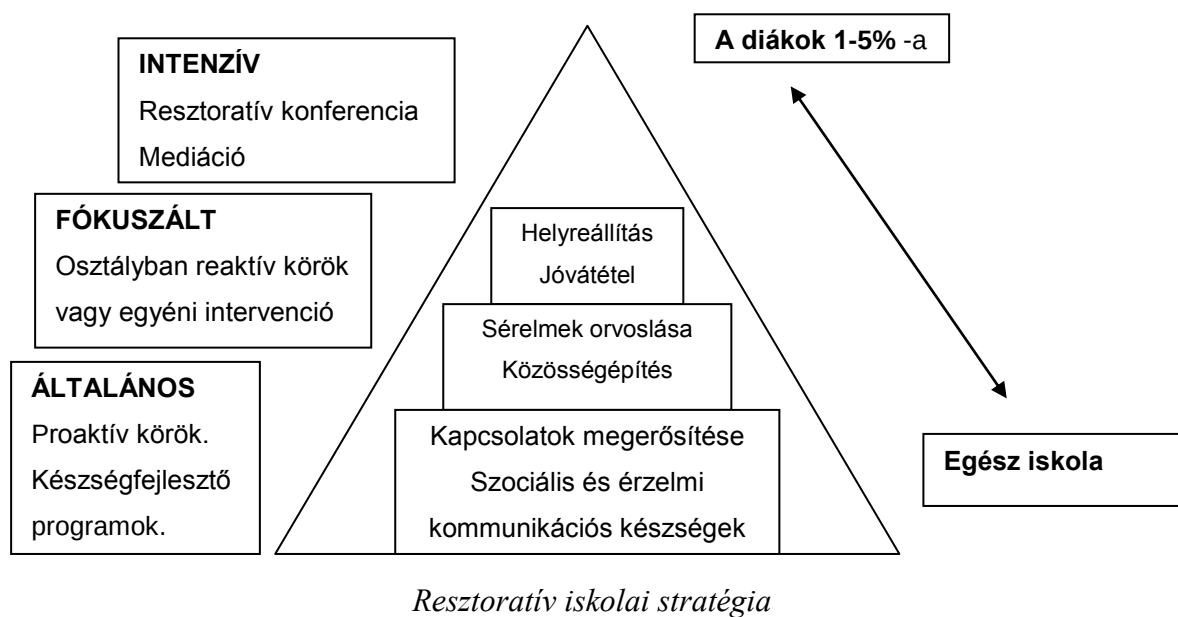
Donald Nathanson, a *Silvan S. Tompkins* Intézet igazgatója ehhez hozzátette, hogy ha a minket ért hatásokról szabadon és kölcsönösen beszélhetünk, az nemcsak a közösséget építi, hanem érzelmi kötelékeket hoz létre. A formális keretek között zajló körök és konferenciák pedig megteremtik azt a biztonságos légkört, ahol a résztvevők nyíltan mernek beszélni érzéseikről és nyugodtan egymás szemébe tudnak nézni. Bár a resztoratív gyakorlatok a büntető igazságszolgáltatásból indultak ki, ez nem jelenti azt, hogy ezek az eljárások csupán a rossz viselkedésre adott válaszként használhatók. Néhány általános és középiskolában körbeszélgetéseket szerveznek azért, hogy a diákoknak legyen lehetőségük egymással megosztani érzéseiket, elképzeléseiket és tapasztalataikat.

Az iskolai Resztoratív Gyakorlatok egy cselekvésorientált iskolai konfliktuskezelési módszer, amely túlmutat a büntetés kiszabásán vagy a mások hibáztatásán. Azáltal, hogy az iskolai kezelni tudja a konfliktusokat, biztonságos és egészséges légkört is teremt, fejleszti a megfelelő önértékelést, a felelősségtudatot és kommunikációt.

A problémás esetek célzott kezelése érdekében egy egész, intézményi megközelítés szükséges *(Ritchie és O'Connell 2001)*. Így kialakult az a gyakorlat, hogy egyes intézményekben

kapcsolatokat építő, proaktív köröket vezettek be, máshol pedig formális intervenciókat alkalmaznak a konfliktusok eredményes kezelése érdekében. (Negrea, 2007)

1. ábra

Morrison-Thorsborne (2004) nyomán

10. HOGYAN VÁLASZOLSZ A NORMASZEGÉSRE?

A resztoratív módszer hipotézise az, hogy az emberek sokkal hatékonyabban nevelhetők, ha a nevelő személy nem ellenük, vagy értük, hanem *velük* cselekszik. Az *ellene* attitűd már sokszor bizonyult hatástalannak, gondoljuk például az iskolai nevelésre, ahol a legelterjedtebb fegyelmezési módszer a büntetés. Ez a fajta eljárás rövid távon hatékony, viszont nem ad lehetőséget a normaszegőnek arra, hogy tettéért felelősséget vállaljon és azok következményeivel szembesüljön. További hátránya az, hogy a nevelői kontroll és támogatás aránya nem egyenlő, mivel a kontroll magas, a támogatás azonban alacsony. Az a nevelő, aki a *neki* megengedő attitűdöt alkalmazza, sok támogatást ad, amit azonban nem kísér kontroll. Ezt a fajta nevelési stílust a pedagógia Laissez-faire-nek nevezi. A *nincs*, mint normaszegésre adott válasz azt jelenti, hogy a nevelő a támogatást és a kontrollt is megvonja a gyermektől, ami szintén nem korszerű nevelési attitűd. A *vele* resztoratív szemlélet azonban teljesen más. Nem mindent megengedő, korlátok nélküli szabadságot jelent, hanem behatárolt mozgásteret, melyben a nevelő a normaszegővel együtt oldja meg a konfliktusokat. (Negrea, 2007)

2. ábra

ELLEN Büntető	VELE Resztoratív
NINCS Elhanyagoló	NEKI Megengedő

Szociális fegyelmezési táblázat

Helyreállító attitűd: Hogyan válaszolsz a normaszegésre? O'Connor - Wachtel (1999)

A szociális fegyelmezési táblázatban a szociális normák és viselkedési határok betartásának négy fajtáját láthatjuk, a magas és alacsony kontroll illetve a magas és alacsony támogatás kombinációival. A kontroll és támogatás is magas a resztoratív körben, nem *érte*, vagy *neki* névmásokkal jellemezhető, sokkal inkább a *valakivel* kifejezéssel.

Amikor resztoratív konfliktuskezelési eljárásokról beszélünk, nem csupán szervezett és strukturált folyamatokat igyekszünk elsajátítani, hanem különböző kommunikációs készségeket is. Ilyen a nyelvhasználat, az externalizáció, pozicionálás, kérdésfeltevés nem-tudom alapállásból, dekonstruáló kérdések.

11. RESZTORATÍV KAPCSOLATVEZETÉSI ELJÁRÁSOK

11. 1. Nyelvhasználat

„A beszéd során hozzuk létre önazonosságunkat, és azt akik vagyunk. Az egyén mindig kapcsolatokban létezik, sohasem elszigetelten. A jelentéseket pedig a közösségben élők produkálják, nem pedig az egyes egyének. A nyelv nemcsak jelentéseket hoz létre, hanem saját magunkat is. Ezért számít, hogy hogyan beszélünk. Ezért fontos, hogy tudatosan odafigyeljünk beszélgetéseink folyamatára.” (Drewery, 2004) (id. Kecskeméti, 2011b. 8. o.)

A resztoratív eljárások egyik legfontosabb eleme a nyelvhasználat. Számít az, hogy mit mondunk és azt, hogyan mondjuk, mivel nyelvhasználatunk hozza létre és formálja azt, akik vagyunk, és akik lehetünk és azt, hogy hogyan viszonyulunk egymáshoz. Beszédstílusunkkal identitásokat és kapcsolatokat hozhatunk létre, de meg is szakíthatjuk azokat. Oda kell figyelni arra, hogy nyelvhasználatunk pozitív irányú változásokat indítson el, és ne akadályozza a változtatást és a fejlődést.

„Az elnevezéseknek életekre és kapcsolatokra kiható következményei vannak.” (Kecskeméti, 2011b. 8. o.)

A nyelvhasználat egy produktív folyamat, amely magában hordozza személyiségünk jó és rossz jegyeit egyaránt. Ezért, mivel identitásunk, kapcsolatrendszerünk is benne van abban, ahogyan beszélünk, nagyon fontos odafigyelni nemcsak arra, amit mondunk, hanem arra is, ahogyan mondjuk azt. (Kaveney és Drewery, 2011)

11. 2. Externalizáció

Az externalizáció lényege a problémák és az egyének elkülönítése. Ez az attitűd soha nem azonosítja az egyént a problémával, igyekszik a mellékneveket főnevekkel helyettesíteni és így elkerülni a probléma egyénben való lokalizálását. *„Az externalizáció azon a hiten alapul, amely szerint mindig lehetséges újabb és más leírásokat és történeteket találni az egyes emberekről.”* (Kecskeméti, 2011b. 19. o.)

Abban az esetben, ha a nyelvet totális módon használjuk, azaz előítéletekkel rendelkezünk és egy negatív nézetet fogadunk el igazságként egy emberről, azzal akadályozzuk az egyén fejlődését és a változás lehetőségét. Egy bizonyos idő elteltével ezek az egyének internalizálják és elfogadják önmagukról a negatív nézeteket ezek szerint élik életüket. Ezért fontos, hogy az externalizációt használva más, addig rejtve maradt történeteket is meghalljunk és más önazonosság leírásokat is észrevegyünk. (Kecskeméti, 2011b. 19. o.)

11. 3. Pozicionálás

Mielőtt a pozicionálási készséget alaposabban szemügyre vennénk, szükséges néhány szót szólnunk a diszkurziókról is. Életünket diszkurziók alapján éljük. *„A diszkurziók olyan kulturális normák, melyek sajátos kapcsolatrendszerekbe, illetve szociális kötelékekbe szervezi az embereket.”* (Kecskeméti, 2011b. 22. o.)

Ezek normák íratlan szabályokként működnek, előírják azt, hogy hogyan viselkedjünk egymással különböző élethelyzetekben. Önazonosságunkat és identitásunkat is olyan diszkurziókból hozzuk létre, amelyek társadalmilag rendelkezésünkre állnak. *„Azok a specifikus értékrendszerek, melyek a különböző diszkurziókat specifikus identitások és kapcsolatok létrehozásával tartják életben, általában rejtetten, láthatatlanul fejtik ki hatásukat. Csak akkor tudjuk őket azonosítani, ha tudatosan keressük őket.”* (Kecskeméti, 2011b. 9. o.)

Számos diszkurzió létezik az iskolával, tanárok és diákok szerepeivel kapcsolatban is, amelyek közül választhatunk. A hagyományos iskolai diszkurzió szerint a tanár parancsol a diáknak és engedelmességet vár tőle, a diáknak pedig engedelmeskednie kell. Minden diszkurzió szerepeket, pozíciókat ajánl számunkra és attól függően milyen szerepet választottunk, viselkedésünk a szerint fog alakulni. Ezért a pedagógusoknak óriási szerepük van abban, hogy milyen szerepet vesznek fel, és milyen ajánlanak fel másoknak. Minden pozíció más nézőpontot ad a világról és minden pozíciónak megvan a saját verziója. A pozíciók döntéshozatali és részvételi joggal járnak, több vagy kevesebb hatalmat és cselekvési képességet biztosítanak. A hatalmi helyzetben lévő tanár mindig képes más szerepeket felajánlani ezzel támogatva a diák döntési képességét és új lehetőségeket nyitni a tanár-diák kapcsolatokban. A pozicionálás használata csökkenti a konfliktus lehetőségét, javítja a tanárok és diákok jólétérzetét és nem utolsó sorban, elősegíti és fenntartja a közös munkára alkalmas viszonyt. (Kecskeméti, 2011b. 23. o.)

11. 4. Kérdésfeltevés nem-tudom alapállásból

Ez a resztoratív készség is a diszkurziók sokféleségéből kiindulva segít helyreállítani az emberi, ebben az esetben pontosan a tanár-diák kapcsolatokat. Mivel minden ember más jelentést ad egy adott eseménynek, ezért mindenki a saját értelmezését fogadja el igazsággként, és nem hajlandó feladni saját előítéleteit és feltételezéseit, hogy mások értelmezései iránt is érdeklődjön. *„A valódi kíváncsisággal, az úgynevezett nem-tudom alapállásból való érdeklődés és kérdésfeltevés olyan készség, amely a hatalmi és erőviszonyok kiegyenlítését segíti...Az igazi kíváncsiság a tapasztalatainkból és élményeinkből következő bíraskodást és előítéleteket képes felfüggeszteni.”* (Kecskeméti, 2011b. 26. o.)

Ez a fajta kérdésfeltevés nem tekinti célnak a problémamegoldást és tanácsadást. Feltételezi azonban a másik világnézetének, tudásának megismerését és megértését.

11. 5. Dekonstruáló kérdések

A dekonstrukció a kapcsolatokat szabályozó diszkurziók feltérképezése, olyan rejtett értékek „leleplezése”, melyek társadalmi gyakorlatot és kapcsolatrendszereket tartanak fenn. *„A dekonstruálás olyan készség, amely segít az érték-és hitrendszerek, illetve etikai alapállások kialakításában, tisztázásában és artikulálásában.”* (Kecskeméti, 2011b. 29. o.)

Csak ebben a pozícióban tudjuk felismerni a tetteinket befolyásoló normákat és megváltoztatni a bennünket akadályozó diszkurziókhoz való viszonyunkat.

12. A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY ÉS AZ INTEGRÁCIÓ

Sajátos nevelési igény azoknál a gyermekeknél és fiataloknál áll fenn, akik oly mértékben korlátozottak fejlődési, nevelési és tanulási lehetőségeikben, hogy eredményes fejlesztésükhöz gyógypedagógiai támogatás szükséges. *„Ezt a kritériumot minden érintett gyermeknél individuálisan kell megállapítani, figyelemmel a gyermek életútjára, szociális tapasztalataira, környezetére, kognitív, motoros, nyelvi és egyéb fejlettségére.”* (Gyógypedagógiai Lexikon, Lányiné, 2011. 145. o.)

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő gyógypedagógus feladata a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítása, segítségnyújtás a tanulásban, speciális segédeszközök kiválasztása, gyógypedagógiai módszerek alkalmazása. Emellett figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra. A gyógypedagógus fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval külön foglalkozás keretében, egyéni fejlesztési terv alapján a rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben. *(A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve, NAT. 2/2005.)*

Evans és mtsai (1996) megfogalmazásában az integráció *„az a folyamat, amely a fogyatékos és nem fogyatékos tanulók közötti interakció maximális megvalósítását célozza”*. A hangsúly nem az együttléten, hanem az együttes tevékenységen van, amely a valódi inklúzió egyik feltétele. (id. Illyés, 2000. 379. o.)

A fogyatékossgal élő emberek esetében a közösségbe való beilleszkedés, az eredményes szocializáció, az állapottal való megküzdés, sikeressége nemcsak személyiségük meglévő sajátosságaitól és a gyógypedagógiai feltételektől függ, hanem nagymértékben attól is, hogy milyen irányukban a többségi társadalom vélekedése, attitűdje, aktív cselekvőkészsége. (Lányiné, 2004)

13. INKLÚZÍV SZEMLÉLET

Ahhoz, hogy egy intézmény alkalmassá váljon az integráción túl az inklúzió megvalósítására, mindenképpen befogadó attitűddel kell rendelkeznie.

Az inkluzív törekvések fontos összetevői a pedagógiában történő változásoknak és az osztálytermi struktúrák újraszerveződésének. Az inkluzív törekvések középpontjában az emberi jogok állnak, és az a szemlélet, mely szerint minden gyermeknek joga van ugyanolyan oktatásban részesülni. Ez az inkluzív szemlélet felhatalmazza a szülőket és a sajátos nevelési igényű tanulók nevelőit, hogy felszólalhassanak olyan gyakorlatok ellen, amelyek az akadályozottság, etnikai és nemi különbségek alapján kizárják az oktatásból a tanulókat. Az emberi jogoknak biztosítaniuk kell azt az erkölcsi és szociális szférát, amelyek különböznek az eddigiektől. Amennyiben megvalósul az oktatásban az inkluzív szemlélet, ez tetten érhető lesz a megváltozott osztálytermi beállítódásban is: az osztályközösségek nem lesznek homogének, különböző szükségletű gyermekek körével bővülnek. Ide tartoznak a különböző készségű, különböző etnikai és kulturális háttérrel rendelkező tanulók is. Az egy kaptafára készült (mindenkinek ugyanazt) tanítási beállítódást olyan stratégiák váltották fel, amelyek a szükségletek széles skálájához tudnak alkalmazkodni. A tanulási környezet alkalmazkodik a diákokhoz, mintsem a tanulók alkalmazkodjanak a tanulási környezethez.

Ez a módszer alkalmas arra, hogy megoldja a tanulók különböző szükségleteit. Az a gyakorlat, mely szerint a környezet feladata alkalmazkodni a tanulókhoz és nem fordítva, nemcsak a frontális oktatás módszertani változtatásait szorgalmazza, hanem lehetővé teszi a tanórákon kívüli egyéni foglalkozásokat is. A tanulók egyéni oktatási terveit a tanulói és kulturális környezethez kell igazítani, és a gyakorlatban olyan tanítási stratégiákkal megvalósítani, amelyek képesek alkalmazkodni a tanulói szükségletekhez és szintekhez. Az elméleti szükségletek metódusainak megfogalmazásán kívül, a kultúrafüggő módszerek is jelen vannak a tanárok tanítási gyakorlatában. Új-Zélandon a befogadó tanári attitűd lehetővé teszi, hogy az ottani más nemzetiségűek részt vegyenek különböző iskolai tréningeken, tantermi órákon és gyakorlatokon. Az a koncepció, mely szerint a tanár nemcsak tanít, hanem tanul is, támogatja, és minőségileg javítja a tanár-diák és diák-diák közti kapcsolatokat. A tanulóközpontúság és az inkluzív tantermi igények napi gyakorlata új tanári és tanulói készségeket is fejleszt. A tanulóknak dolgozniuk kell azon, hogy kölcsönösen megértsék egymást azokkal a társaikkal, akik eltérő tulajdonságokkal és kulturális háttérrel rendelkeznek. Ezek a társak tolerálják és értékelik a különbözőségeket, és nem közösisít ki a gyengébb tanulókat, a tanárok pedig segítőkészek és gyakran beszélgetnek ezekkel a

gyerekekkel. Az inklúzió gyakorlati megvalósítása arra inspirálja a tanárokat, hogy konzultáljanak egymással, akár más szakmabelivel is (gyógypedagógus, pszichológus, orvos... stb.), és partnerkapcsolatot építsenek ki a szülőkkel. Ezeknek a tanároknak nincs mindenre kész válaszuk, és gyakran nem rendelkeznek olyan tudással, mely egy különleges bánásmódot igénylő tanuló tanításához szükséges lenne. Mielőtt eldöntenék azt, hogy milyen módszerekkel dolgoznak, ők is megismerkednek a különböző szükségletekkel és igényekkel. A folyamat során nagyon fontos a nyitottság és az együttműködés, és olykor a saját álláspontok háttérbe szorítása. Az inkluzív elvek sikeres gyakorlatba ültetése érdekében tolerálnunk kell a különbségeket mind a diákok, mind a pedagógusok esetében.

(Kecskeméti, 2011/2012)

A tanárok új és jobb módszereket keresnek, hogy a lehető legjobb módon tudjanak kommunikálni a tanulókkal. A resztoratív gyakorlatok segítették az Új-Zélandon tevékenykedő tanárokat, hogy a tanárok és diákok közti, valamint a diákok egymás közti interakciója sérülésmentes és akadálytalan legyen. *(Drewery és Kecskeméti, 2010)*

A resztoratív gyakorlatok alapfeltételezése az, hogy az emberi lét boldogabb, produktívabb és kooperatívabb, ha használja ezeket a módszereket, valamint nyitottá válik arra, hogy szükség esetén, viselkedésén is változtasson. *(Gray és Drewery, 2011)*

Ezt a feltételezést a Resztoratív Gyakorlatok Nemzetközi Intézete is megfogalmazta 2007-ben.

14. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

A tanulók-tanárok pszichés jólétéhez fontos a közöttük lévő kapcsolatok minősége.

A konfliktusok a fejlesztő csoportokon belül is megjelennek.

A pedagógusok kevésbé érzékelik problémának a sajátos nevelési igényűek helyzetét, mint a sajátos nevelési igényű gyerekek.

A resztoratív gyakorlatok alkalmazása a sajátos nevelési igényűek fejlesztő csoportjaiban pozitív hatásúak bizonyos lelki dimenziókban.

15. A KUTATÁS MÓDSZEREI

Kutatásom két részből épült fel. Egy szakmódszertani és egy kutatómódszertani részből. A szakmódszertani rész során egy új, resztoratív módszert próbáltam ki a sajátos nevelési igényű fejlesztő csoportokban, amely beavatkozást jelentett a csoportok működésébe. Azt vizsgáltam, hogy a kísérleti beavatkozás hoz-e valamilyen változást a csoport hangulatában. Kutatásom során eltekintettem a kontrollcsoport használatától, mivel ez egy PILOT kutatás volt. Bár más területeken már vizsgálták ennek a módszernek a hatásait, a gyógypedagógián belül még nem, ezért új eredményeket vártam az előkutatás során. A kutatómódszertani rész kísérletből és kérdőívek kitöltéséből tevődött össze. A gyakorlat során csoportkonferenciákat tartottam és kérdőívek segítségével mértem annak hatásait, valamint a resztoratív igényeket és a sajátos nevelési igény különböző dimenzióit.

A fejlesztő csoportokban facilitátorként egy strukturált beszélgetést vezettem, melynek során a csoportot vagy a csoporttagok osztályait érintő problémák felderítésére került sor. Amennyiben a csoport nem érzékelt problémát, a beszélgetés arra irányult, hogy a csoport hogyan tudna hatékonyabban működni. A beszélgetés körben ülve zajlott, bevonva a csoport gyógypedagógusát is.

A kérdőívek nyersanyagát témavezetőmtől, az SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia tanszék főiskolai adjunktusa, Csomortáni D. Zoltán bocsátotta rendelkezésemre, aki a *Resztoratív szemlélet kialakítása a gyermekvédelemben* c. kurzus oktatójaként, a szociálpedagógus hallgatókkal végzett eredményes kutatást szegedi középiskolákban. Ezeket a kérdőíveket adaptáltam gyógypedagógiai szemléletűvé, hogy alkalmas legyen az általam végzett kutatáshoz.

Az RN-SNI-T és az RN-SNI-S kérdőívek a resztoratív szükségleteket mérik fel (Restorative Needs), tanári (Teacher) és diák (Student) változatban. Dimenziói: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, szülőkkel), megküzdési stratégiák, reménytelenség, nyitott kérdések.

A CMQ-SNI egy csoport-hangulat kérdőív (Classroom Mood Questionnaire), Tímár Éva: Tanítási Klíma Percepciója kérdőív alapján. Dimenziói: hangulat, bizalom, önfeltárás, rugalmasság, tolerancia, összetartás, odafordulás, törődés, meghallgatás, konfliktuskezelés. Ezt a kérdőívet a csoportkonferencia előtt és után is kitöltötték a diákok, így mérhető volt a beszélgetés pozitív hatása.

Tímár Éva kutatásai során (1994) a városi és községi iskolák tanítási klímáját vizsgálta. Az iskolák tanítási klímájának javítása véleménye szerint nem a külső feltételektől függ, hanem belső tartalékoktól, mint például az iskolai légkör vonzóbbá tétele az odajáró

gyermek számára, az eredményes tanulás serkentőbbé alakítása. Vizsgálatai eredményeképp azt emelte ki, hogy a tanítási klíma kialakításában legfőbb szerepe az emberi kapcsolatoknak van (tanuló-tanár viszony és a tanuló-tanuló viszony).

Az ERIC-SNI-S, ERIC-SNI-T és ERIC-SNI-F kérdőívek a resztoratív konferencia hatásait mérik diák, tanár (gyógypedagógus) és facilitátor esetében. Nyitott kérdések szerepelnek a kérdőívben (Effects of Restorative Conference).

Az SNI IDENTITÁS-S és az SNI IDENTITÁS-T kérdőívek nyitott kérdéseket tartalmaznak a tanulók és a tanárok számára a sajátos nevelési igény személyes megéléséről, arról, hogy mások hogyan gondolnak ezekre a tanulókra és ők, hogyan gondolnak önmagukra. A kutatási eredmények vizsgálata az SPSS 13. 0. verziójával készült témavezetőm segítségével.

16. A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEI

Kutatásomat két általános iskolában végeztem. Az egyik a Szegedi Kistérség Többcélú Társulása Köznevelési Intézménye, a Kossuth Lajos Általános Iskola volt Szeged - Szőregen. Az etikai szabályokat betartva, az intézmény igazgatójától hivatalos kérvény formájában kértem segítséget kutatásom elvégzéséhez, melyhez engedélyt kaptam.

Melléklet: kérvény

Az intézményben tevékenykedő utazó gyógypedagógus is segítette munkámat, előzetes megbeszélés után egy alsó tagozatos és egy felső tagozatos fejlesztő csoportot jelölt ki számára, ahol a kutatást elvégezhettem.

Az alsó tagozatos fejlesztő csoportban a foglalkozáson két harmadik osztályos 8 éves fiú, és egy negyedik osztályos 9 éves lány vett részt.

A csoportkonferencia beszélgetés tartalmas volt, az anonim kérdőívek kitöltéséhez a gyógypedagógussal együtt segítettünk a diákoknak (több diszgráfias tanuló van a csoportban).

A foglalkozás összesen 90 percet vett igénybe.

A felső tagozatos fejlesztő csoport foglalkozásán szintén két fiú vett részt, akik 12 évesek és hetedik osztályba járnak, és egy 11 éves lány, aki hatodikos.

Azt tapasztaltam, hogy ezek a tanulók nehezen nyílnak meg egymás előtt, és a sajátos nevelési igényükből fakadóan főként az osztálytársaikkal vannak konfliktusaik. A foglalkozás 60 percet igényelt.

A két, pedagógusoknak készített kérdőívet részletesen kitöltve kaptam vissza, melynek eredményeiről a későbbiekben írok.

A másik iskola, ahol lehetőséget kaptam a kutatásra, a Móra Ferenc Általános Iskola, Szakiskola és Szakközépiskola volt, Mórahalmon.

Az előzetes egyeztetések alapján itt is sikerült együttműködni a tanárokkal, a gyógypedagógussal és a diákokkal. Ebben az intézményben is két fejlesztő csoporttal foglalkoztam, egy alsó tagozatossal és egy felső tagozatossal. A gyógypedagógus állandó, a gyerekek nagyon szeretik.

Az alsó tagozatos fejlesztő csoport általam tartott foglalkozásán négy fiú, és két lány vett részt, mind harmadik osztályba járnak és 8 évesek. A foglalkozás nagyon eredményes volt, a gyermekek megnyíltak egymás előtt, közösen megoldási stratégiákat beszéltünk meg egy-egy probléma megoldásához, végül megfogalmaztunk olyan elveket, amelyek a csoport pozitív légkörét biztosítják. A konferencia és a kérdőívek kitöltése 90 percet igényelt. A felső tagozatos fejlesztő csoportba három lány jár, akik 9, 10 és 12 évesek (4. 5. és 7. osztályba

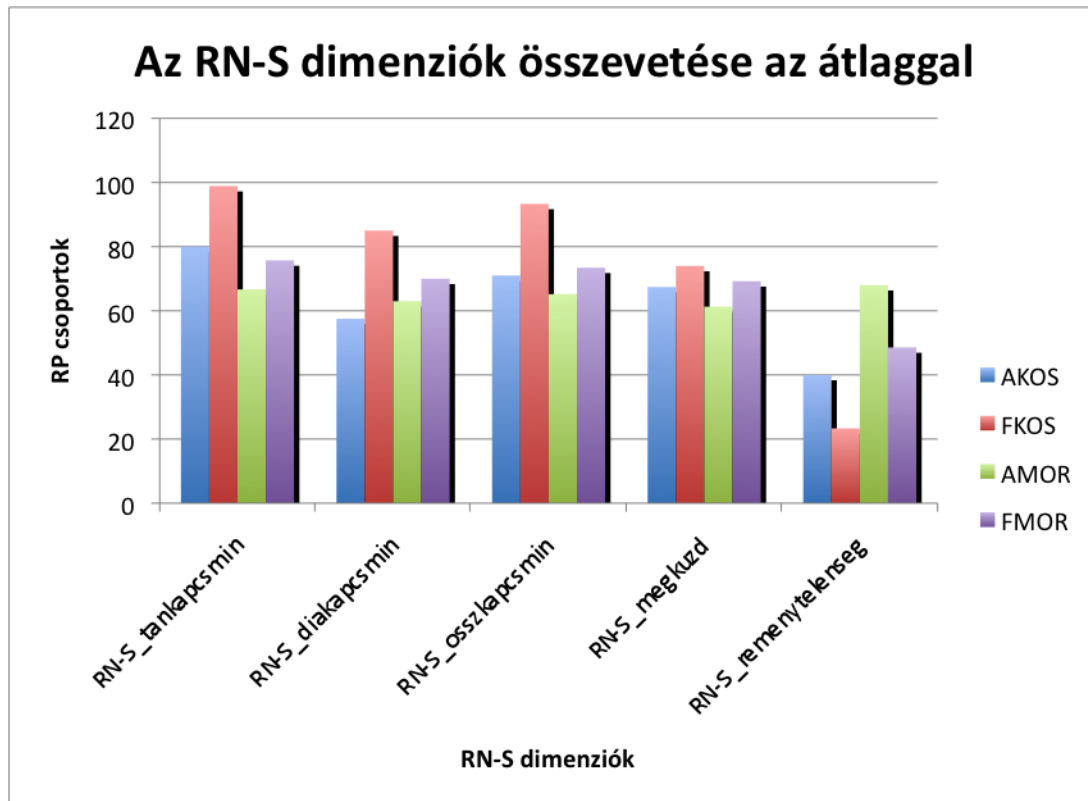
járnak), és négy fiú, akik közül ketten 11 évesek, ketten pedig 12 (6. és 7. osztályosok). 90 percet töltöttem el itt is a tanulókkal. A kérdőíveket a pedagógusoktól itt is visszakaptam.

A különböző évfolyamok miatt a diákoknak nem volt könnyű itt sem megnyílni egymás előtt, sok különböző probléma vetődött fel, amit adekvátan nem tudtunk megoldani, csak elméletben, hiszen ehhez szükség lett volna mindenki osztályára is.

Hozzá kell fűznöm azt, hogy ezek a csoportkonferenciák akkor működnek hatékonyan, ha rég óta együtt vannak a csoport tagjai, ismerik egymást és a pedagógust is. Ennek ellenére az eredményeket kutatva, ha nem is mindenki nyitott új módszerek elsajátítására, a kutatás sok embernek adott egy újfajta - resztoratív szemléletet.

17. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

3. ábra

Az RN-S dimenziók összevetése az átlaggal

AKOS- Kossuth Lajos Általános Iskola, alsó tagozat

FKOS- Kossuth Lajos Általános Iskola, felső tagozat

AMOR- Móra Ferenc Általános Iskola, alsó tagozat

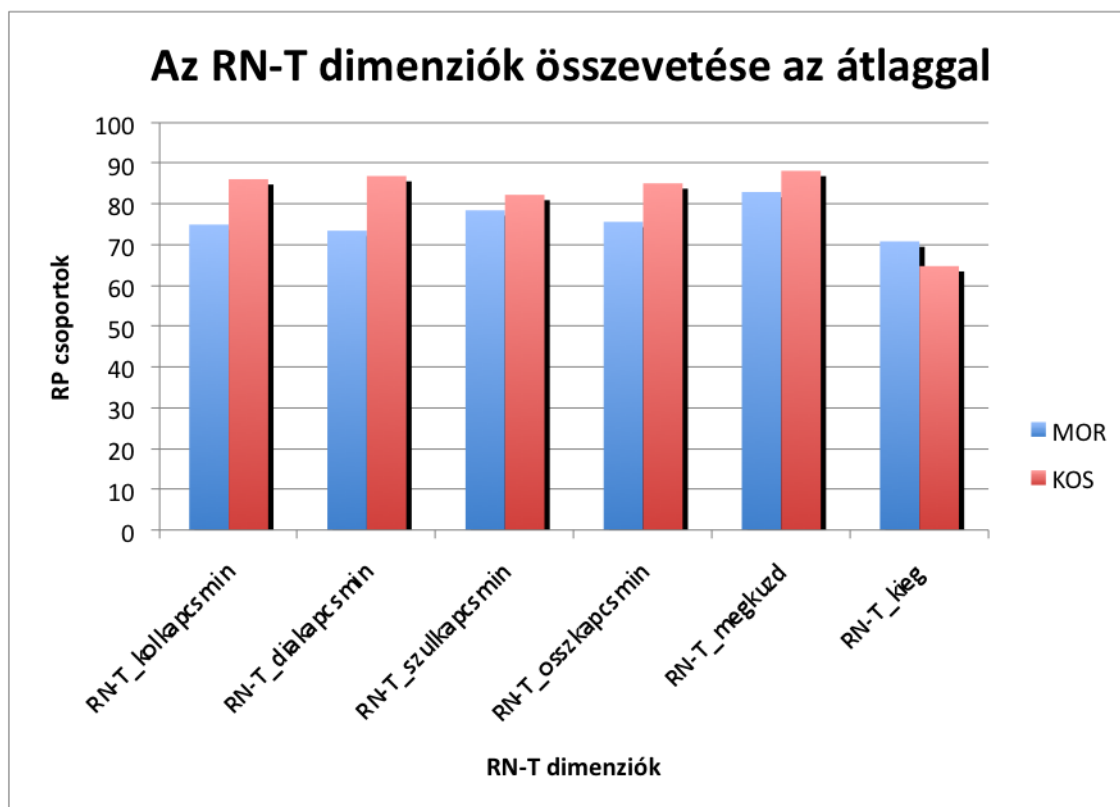
FMOR- Móra Ferenc Általános Iskola, felső tagozat

A vizsgált sajátos nevelés igényű csoportokat összehasonlító leíró statisztikával elemeztem. A vizsgálat dimenziói a következők voltak: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, összevont), megküzdés, reménytelenség. A harmadik ábrán az látható, hogy a Kossuth Lajos Általános Iskolában, a felső tagozatos fejlesztő csoportba járó tanulók kapcsolatai jók, megküzdésük szintén jó és a reménytelenség érzése alacsony náluk. Ezt nagyon fontos észrevennünk, hogy ha egy csoportban a kapcsolatok jók és a megküzdés is jó, akkor ezzel fordított arányban, a reménytelenség érzése alacsony lesz.

A Móra Ferenc Általános Iskola alsó tagozatos fejlesztő csoportja nagyon fontos eredményeket mutat. Kapcsolataik rosszak, megküzdésük szintén, és a reménytelenség érzése magas náluk. A Kossuth Lajos Általános Iskolával szemben, itt azt tapasztaljuk, hogy amennyiben a kapcsolatok nem működnek megfelelően egy csoportban, és megküzdés is alacsony szintű, akkor érzékelhető a reménytelenség érzése.

Ezen kívül az is látszik, hogy a felső tagozatos diákok jobb kapcsolatokkal rendelkeznek, mint az alsó tagozatosok, ezért lehetséges, hogy erejük a megküzdésre nagyobb, reménytelenség érzésük pedig alacsony.

4. ábra

Az RN-T dimenziók összevetése az átlaggal

MOR- Móra Ferenc Általános Iskola

KOS- Kossuth Lajos Általános Iskola

A negyedik ábra dimenziói a következők: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, szülőkkel, összevont), megküzdés, kiégés.

Az eredmények azt mutatják, hogy a Kossuth Lajos Általános Iskola tanárai minden dimenzióban jobb eredményeket mutatnak a Móra Ferenc Általános Iskolában tevékenykedő pedagógusokénál, ezért a kiégés szintje is alacsony.

A 4. táblázatban ezt erősebb statisztikai módszerekkel is vizsgáljuk, két mintás t-próbával.

1. táblázat

CMQ - páros t-próba

CMQ dim.	átlag előtte	átlag utána	t	sig. (p)
Hangulat	19.4211	18.7895	0.708	0.488
Bizalom/ Önfeltárás	20.3684	20.5789	-0.173	0.864
Rugalmasság/Tolerancia	21.6316	20.8947	0.989	0.336
Összetartás	18.1579	17.6316	0.690	0.499
Odafordulás /Törődés	15.7895	16.0526	-0.275	0.787
Meghallgatás	17.7368	17.4737	0.272	0.789
Konfliktuskezelés	19.3684	20.3684	-1.342	0.196

Az első táblázat a csoport hangulatának változását mutatja. Kutatásunk során nem volt megfigyelhető egyik dimenzióban sem szignifikáns eredmény, de a bizalom/önfeltárás, odafordulás/törődés, konfliktuskezelés dimenzióban növekedési tendencia figyelhető meg (több alkalom esetén, több tanulóval ez a hatás szignifikáns lehet).

Szignifikáns eredményeket azonban találtunk a részmintákban. Alsó tagozaton szignifikánsan nőtt a konfliktuskezelés ($t=-2,775$, $p<0,024$), és a fiúk esetében is szignifikánsan nőtt a konfliktuskezelés ($t=-2,755$, $p<0,019$).

2. táblázat

Dimenziói:

Hangulat, Bizalom/Önfeltárás, Rugalmasság/Tolerancia, Összetartás, Odafordulás/Törődés, Meghallgatás, kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, összevont), megküzdés.

Bizalom/Önfeltárás, Rugalmasság/Tolerancia, Összetartás, Odafordulás/Törődés, Meghallgatás, kapcsolatok minősége (összevont), Megküzdés, Reménytelenség.

CMQ összevetése RN dimenziókkal

	<u>CMQ_e</u> <u>Bizalom</u> <u>Önfeltárás</u>	<u>CMQ_e</u> <u>Rugal-</u> <u>masság</u> <u>Tole-</u> <u>rancia</u>	<u>CMQ_e</u> <u>Összetar-</u> <u>tás</u>	<u>CMQ_e</u> <u>Odafor-</u> <u>dulás</u> <u>Törődés</u>	<u>CMQ_e</u> <u>Meghall-</u> <u>gatás</u>	<u>RN_S</u> <u>Összes</u> <u>kapcsolat</u> <u>minősége</u>	<u>RN_S</u> <u>Meg-</u> <u>küzdés</u>	<u>RN_S</u> <u>Re-</u> <u>mény-</u> <u>telen-</u> <u>ség</u>
<u>CMQ_e</u> <u>Hangulat</u>	<u>0.615**</u>		<u>0.513*</u>					
<u>CMQ_e</u> <u>Bizalom/</u> <u>Önfeltárás</u>		<u>-0.502*</u>	<u>0.818***</u>	<u>0.884***</u>	<u>0.754***</u>		<u>0.495*</u>	
<u>CMQ_e</u> <u>Rugal-</u> <u>masság</u> <u>Toleran-</u> <u>cia</u>				<u>-0.578**</u>				
<u>CMQ_e</u> <u>Összetar-</u> <u>tás</u>				<u>0.686***</u>	<u>0.752***</u>		<u>0.510*</u>	
<u>CMQ_e</u> <u>Odafor-</u> <u>dulás</u> <u>Törődés</u>					<u>0.724***</u>			
<u>CMQ_e</u> <u>Meghall-</u> <u>gatás</u>							<u>0.755***</u>	
<u>RN_S</u> <u>Tanári</u> <u>Kapcsola-</u> <u>tok</u> <u>minősége</u>						<u>0.905***</u>	<u>0.495*</u>	
<u>RN_S</u> <u>Diák</u> <u>Kapcso-</u> <u>latok</u> <u>Minősége</u>						<u>0.528*</u>		<u>-0.460*</u>
<u>RN_S</u> <u>összes</u> <u>kapcsolat</u> <u>minősége</u>							<u>0.572**</u>	
<u>RN_S</u> <u>Meg-</u> <u>küzdés</u>								<u>-</u> <u>0.660**</u>

*: p<0,05; **: p<0,01; ***: p<0,001

A második táblázat szignifikáns eredményeket mutat. Különleges azt látni, hogy ahol a bizalom és önfeltárás magas fokú, ott a megküzdés aránya is magas ($r = 0,495$ $p < 0,05$).

Abban az esetben, ha a tanulók meghallgatják egymást, a megküzdésük is jó lesz, erőt adnak ezzel, és kitartást ($r = 0,755$ $p < 0,001$).

Ha például a tanulóknak a tanárokkal való kapcsolata jó, az összevont kapcsolatrendszerük is valószínűleg jól fog működni ($r = 0,905$ $p < 0,001$).

Ha a gyermekek megküzdése jó, akkor a reménytelenség szint alacsony lesz. Ez is érdekes eredmény, a megküzdés életben tartja a reményt ($r = 0,660$ $p < 0,001$).

Az összetartás egyenes arányban van a meghallgatással ($r = 0,752$ $p < 0,001$), a resztoratív gyakorlatok is ezt a tendenciát próbálják erősíteni, melyre a csoportkonferenciák kitűnő lehetőséget adnak.

3. táblázat

Tanári eredmények

RN-T dim	Szülői kapcsolatok minősége	Összes kapcsolat minősége	Megküzdés	Kiégés
Kollégák kapcsolata minősége	0.384*	0.707***		
Diák kapcsolatok minősége	0.540**	0.737***	0.471*	-0.471*
Szülői kapcsolatok minősége		0.837***		

*: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; ***: $p < 0,001$

Dimenziói: kapcsolatok minősége (tanárokkal, diákokkal, szülőkkel); (szülőkkel, összevont), megküzdés, kiégés.

A harmadik táblázat a tanári eredményeket mutatja be. A tanári eredmények azt mutatják, hogy amennyiben egy tanár kapcsolata jó a diákokkal, megküzdése ehhez igazodva szintén jó lesz ($r = 0,471$ $p < 0,05$).

További összehasonlítások azt igazolják, hogy ha a tanár-diák kapcsolat jól működik, a kiégés veszélye alacsony lesz ($r = -0,471$ $p < 0,05$).

Abban az esetben, ha egy tanár kapcsolata jó a kollégáival, akkor valószínűleg a szülőkkel is jó lesz a kapcsolata ($r = 0,384$ $p < 0,05$). Ehhez egy elfogadó, toleráns és empátiával rendelkező személyre van szükség, olyan emberre, aki a resztoratív kapcsolatvezetési eljárásokat a mindennapi gyakorlatban is alkalmazza.

Ez fordítva is igaz. Ha egy tanár kapcsolata jó a szülőkkel, akkor valószínűsíthető, hogy az összevont kapcsolatai is kielégítőek lesznek ($r = 0,837$ $p < 0,001$).

4. táblázat

Tanári eredmények: Móra Ferenc Általános Iskola és Kossuth Lajos Általános Iskola

RN-T dimenzók	t	Sig (p)
Kollégák kapcsolatának minősége	-2.282	0.031
Diák kapcsolatok minősége	-2.678	0.013
Összes kapcsolat minősége	-2.468	0.026
Megküzdés	-2.701	0.015
Kiegészítés	2.455	0.025

A negyedik táblázat a két intézmény tanárait hasonlítja össze a kapcsolataik minőségében (tanárokkal, diákokkal, összevont), megküzdésben, illetve a kiegészítés területén. Ez gyakorlatilag a negyedik ábra statisztikai feldolgozása.

A táblázat adatai alapján kijelenthetjük, hogy a Kossuth Lajos Általános Iskola tanárai jobbnak bizonyultak kapcsolataik minőségében a kollégáikkal ($t = -2,282$ $p < 0,031$), a diákjaikkal ($t = -2,678$ $p < 0,013$), és az összevont kapcsolataik terén is ($t = -2,468$ $p < 0,026$). Megküzdésük is kiváló ($t = -2,701$ $p < 0,015$).

A Móra Ferenc Általános Iskola tanárai gyengébbek minden dimenzióban és a kiegészítés is megjelenik ($t = 2,455$ $p < 0,025$).

Ez a jelenség azt is bizonyítja, hogy kiegészítés ellen minőségi kapcsolatokat kell fenntartani egymással, amelyhez a résztvevő kapcsolatvezetési eljárások nagyban hozzájárulnak.

A kutatás kvalitatív eredményeiről is szeretnék bemutatni pár példát. A nyitott kérdésekre adott tanár és diák válaszok következnek:

ERIC-S

Mit adott neked a csoportkonferencia?

Megtudtam olyan dolgokat, hogy ha valakivel rosszban vagyok meg kell bocsátani.

A csoporttársaim sok mindent megtudtak rólam, amit eddig nem.

El tudtam mondani a véleményemet a csoportról.

Megtudtam, hogy a többiek hogyan érzik magukat,

Nagyon jó volt, és szerintem, megváltoztatta a csoportot.

Megtudtam, hogy nem jó, ha kinevetjük a másikat.

Érzem, hogy szeretnek.

Mi tetszett legjobban a foglalkozás idején?

Az, hogy elmondhattam, ami fáj, és megtudtam, hogy az osztálytársaim sajnálnak engem, és ez jól esik.

Hogy megbeszéltük egymás problémáit.

Szerinted mi volt a leghasznosabb a csoport számára?

Hogy megtudtuk, kinek milyen konfliktusa van az osztályában.

Megkönnyebbültem.

Hogy megtanultuk, hogy ne csúfolódjunk.

Mi lepett meg a legjobban a beszélgetés során?

Az, hogy tudom, hogy a csoporttársaim sajnálnak, amikor az osztálytársaim azt mondják rám, hogy tetű, meg fertőző vagyok, és ez nekem jól esik.

Hogy a csoporttársaim segítenek nekem.

Változott-e valamiben a csoporttársaiddal a kapcsolatod?

Jobban megismertük egymást.

SNI IDENTITÁS-S

Azért szeretek a fejlesztő csoportba járni, mert:

Mindenkinél okosabb vagyok, mert nekem nincsenek olyan súlyos problémáim, mint a többieknek.

Azért, mert a tanárnő kedves velem, és néha a társaim is, és ez nekem jól esik.

Azért utálok a fejlesztő csoportba járni, mert:

A fiúk beszélései nem tetszenek, de szerintem senkinek sem.

Mások véleményét kell hallgatni.

A többiek jobban tanulnak.

Én vagyok a legbénább.

Azért, mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolják rólam az osztálytársaim, hogy:

Én rossz tanuló vagyok.

Hülye vagyok.

Nem figyelek órán.

Buta vagyok.

Azért, mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolják rólam a tanáraink, hogy:

Nem tudok annyi mindent, mint a többiek.

Javulnak az eredményeim, és nem hagyom szét magam és a cuccaimat.

Nem tanulok jól.

Okos vagyok.

Rossz vagyok.

Rossz tanuló vagyok.

Azért, mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolom magamról, hogy én:

Béna vagyok.

Félig jól tanulok és félig rosszul.

Javulok és változok és segítek mindenkinek.

Okosabb leszek és a szüleim jobban megdicsérnek.

Nagyon rosszul tanulok.

Okos vagyok nagyon.

ERIC-T

Mit adott Önnek a csoportkonferencia?

Hasznos volt úgy gondolom a csoportom és számomra is. A beszélgetés során fény derült sok olyan problémára, amely az osztályközösség terén jelen van és én személyesen, nem tudtam róla.

Jobban megismerhettem a tanulók hozzáállását a foglalkozásokon való részvétellel kapcsolatosan, és oldottabbak voltak, mint amikor a fejlesztés folyik.

Mi tetszett Önnek legjobban a foglalkozás idején?

Nagyon tetszett a foglalkozás felépítése, a pedagógiai módszerek, ahogyan a gyerekek bekapcsolódtak a foglalkozás menetébe.

A körben ülve beszélgetés, mely látszólag spontán volt.

Ön szerint mi volt a leghasznosabb a csoport számára?

Nagyon hasznos volt számukra a közös beszélgetés, ahol elmondhatták mindennapi problémájukat.

A kötetlen beszélgetés.

Mi volt a leghasznosabb az Ön számára?

Számomra a leghasznosabb az volt, hogy külső szemlélőként megtudtam, mire kell sokkal nagyobb hangsúlyt fektetni a foglalkozások felépítése során.

Más szemszögből ismerhettem meg a tanulókat.

Mi lepte meg Önt legjobban a beszélgetés során?

Mennyire félnek egymással megosztani problémáikat, annak ellenére, hogy sokan osztálytársak is.

Változott-e valamiben a csoportról alkotott képe?

Úgy gondolom, még nagyobb hangsúlyt kell fektetni a csapatépítésre a foglalkozások során.

SNI IDENTITÁS-T

Véleményem szerint a sajátos nevelési igényű tanulók azért szeretnek a fejlesztő csoportba járni, mert...

Több a sikerélményük, több idő jut rájuk, így hatékony a fejlesztés.

Nem beszélünk róla.

Egymás között megbeszélhetik a gondjaikat. Tanáraik segítségével képesek elhinni, hogy Ők is értékes emberek lehetnek.

Hozzá hasonló problémával küzdő tanulók veszik körül.

Véleményem szerint a sajátos nevelési igényű tanulók azért utálnak a fejlesztő csoportba járni, mert...

Nehéz elfogadniuk, hogy segítségre van szükségük.

Mert itt nincs kibúvó a feladatok alól.

Szerintem az osztálytársaik csúfolják őket ezért.

El kell hagynia a társait.

Talán kínosnak érzik a fejlesztő csoportot, ez nem olyan, mint a hittan, vagy a néptánc.

Általában nem szeretnek tanulni.

Több évfolyamba járó, más életkorú gyerekek vannak egy csoportban.

Az Önök tapasztalatai alapján mit gondolnak az osztálytársaik a fejlesztő csoportba járó tanulókról?

Elfogadják őket, de csoportfeladat esetén nem lelkesednek, ha egy csoportba kerülnek

Kirekesztik őket.

Azt, hogy nekik ott, jó, játszanak.

Nehezen fogadják el társaik felmentését az osztályzat alól.

Ez nem beszédtema a tanulók között.

Segítik őket.

Teljesen természetes számukra, hogy van, akinek több segítségre van szüksége.

Az Önök tapasztalatai alapján mit gondolnak a tanárok a fejlesztő csoportba járó tanulókról?

Szükségük van a segítségre.

Rájuk fér a fejlesztés, hátha könnyebb lesz így velük.

Van, akinek problémát okoz a differenciálás, de van, aki igazodik hozzájuk a délelőtti munka során is.

Megoszlanak a vélemények, de mindenki segítő attitűddel áll hozzájuk.

Azt, hogy az egyéni foglalkozás hatására, megnő az önbizalmuk.

A tanároknak több odafigyelés, új módszerek kipróbálása szükséges a kudarcok leküzdéséhez.

Mindenki mást gondol, az alapján, hogy az órán hogyan teljesítenek.

Jobban oda kéne rájuk figyelni.

A fejlesztő csoportba járó gyerekek azt gondolják magukról, hogy...

Gyengébbek társaiknál.

Nekik csak akkor kell dolgozni, ha ül mellettük egy felnőtt.

Mások, mint a többiek.

Butábbak, mint a többiek. Ezzel sokan azonosulnak is.

Ugyanolyanok, mint a többiek, csak néha segítségre szorulnak.

Összefoglalva az olvasottakat, a gyerekek jól érezték magukat a csoportkonferencia beszélgetésen, fontosnak tartották az, hogy sok olyan dolgot megtudtak egymásról, amit eddig nem is sejtettek és azt, hogy szabadon elmondhatták véleményüket, ami egy érzelmi töltetet, megkönnyebbülést adott a számukra. Ezek a beszélgetések lehetőséget adnak a gyerekeknek, hogy arra, hogy véleményt nyilvánítsanak, beszéljenek az érzéseikről és problémáikról.

Erre azért is van nagy szükség, mert a válaszokból kiderült az is, hogy a tanulók többsége nem rendelkezik megfelelő önismerettel, kisebbnek és butának érzik magukat osztálytársaiknál. Bizonyítási vágyuk nagy, szeretnének megfelelni önmaguknak, társaiknak, tanáraiknak és szüleiknek is, ugyanakkor vágnak az elfogadásra.

A gyógypedagógusok nagyon hasznosnak ítélték a csoportkonferenciát, a pedagógiai módszereket, amiket láttak, és úgy gondolják, hogy a jövőben nagy hangsúlyt kell fektetni a csoport ilyen irányú fejlesztésére is.

A többségi pedagógusok véleménye kettéoszlott. Többen érzik azt, hogy a sajátos nevelési szükséglet bizonyos másodlagos pszichés tünetekkel is jár, amit orvosolni kell, akár a tanórákon is, azonban a gyakorlatban ezt nem tudják kivitelezni. A tanárok másik fele úgy gondolja, hogy ezek a tanulók ugyanolyanok, mint a többiek, semmi különbség nem tapasztalható az igényeikben, mindenki számára természetes az ő jelenlétük és akadálymentes. Őszintén remélem, hogy az próbálkozás, amit a szemléletváltás érdekében tettem, nem volt hiábavaló, és elindítja a változást, a változtatást.

18. ÖSSZEGZÉS

Kutatásom célja az volt, hogy felmérjem a csoportkonferenciák iránti igényt a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztő csoportjaiban, és a diák-diák, illetve tanár-diák kapcsolatokba egy újfajta, resztoratív szemléletet közvetítsek. A gyógypedagógusok visszajelzése és a tanulók válaszai alapján és a statisztikákban is jól látszik, hogy ez a szemlélet és ezek a gyakorlatok képesek pozitív változásokat előidézni, mind a diákok, mind a tanárok esetében. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a resztoratív szemléletre a pedagógusoknak szüksége van.

Továbbá beigazolódott az a feltételezés, mely szerint a konfliktusok nem csupán a sajátos nevelési igényű gyermekek és osztálytársaik között tapasztalható, hanem a fejlesztő csoportokon belül is (a fent látott példák alapján néha ez a konfliktus erősebb is). Az általam vizsgált pedagógusok több mint fele érzékeli azt a problémát, amely a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásából-neveléséből adódik, sőt többen azzal is szembesülnek, hogy ezeknél a gyermekeknél a másodlagos pszichés tünetek súlyosabbak lehetnek az eredetileg fejlesztésre szoruló gyengeségeknél. A resztoratív gyakorlatok alkalmazására ezért fokozott szükség jelentkezik a fejlesztő csoportokban.

A statisztikai eredmények alátámasztják, hogy bár ezek a módszerek nem pszichológiaiak, hanem pedagógiaiak, mégis alkalmasak arra, hogy könnyebbé tegyék a fogyatékosok beilleszkedését a nevelési-oktatási intézményekbe.

Sajnos azonban ez nem minden többségi pedagógusnak ilyen egyértelmű, ahogy azt a fenti válaszok is mutatták. Sokan, és ők a többség, nem is feltételezik azt, hogy esetleg az integráció ilyen problémákat is felvethet. Az eredmények azt igazolják, hogy a fejlesztő csoportokban szükség van resztoratív szemléletű kapcsolatépítésre, közösségépítésre és konfliktuskezelésre, mert bizonyítottan képes a gyermekek önismeretét fejleszteni, és lehetőséget adni egy olyan fajta beszélgetésre, ahol megismerhetik egymás érzéseit, gondolatait és közösen oldhatják meg konfliktusaikat.

A cél az, hogy minél több oktatási-nevelési intézmény megismerje a resztoratív szemléletet és ezek technikáit, és ezt beépítsék a mindennapi gyakorlatba.

Ezek a felmérések, mivel írást igényelnek, sajnos nem adnak lehetőséget az 1. és 2. osztályos tanulók vizsgálatára, ezért a jövőre nézve hasznos lehet egy speciálisan a számukra készített felmérő csomag, mert valószínűnek tartom, hogy ott is érdekes eredmények születnének. Távlati célok között szerepel a csoportértékezesek további tanulmányozása, az

alsó és felső tagozatos diákok eredményei közti eltérések részletes feltárása, illetve a gyógypedagógusok és gyógypedagógiai kliensek iskolai elfogadottságának vizsgálata.

19. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretném köszönetemet kifejezni elsősorban Csomortáni D. Zoltánnak, témavezetőmnek, aki nagyon sok segítséget nyújtott a dolgozat módszertani vizsgálatainak kidolgozásához, elemzéséhez. Külön öröm számomra, hogy a téma egyik szakértője lehetett az irányadóm.

Hálás vagyok Dr. Szuromi Istvánnak, külső konzulensemnek a sok bátorításért, ösztönzésért, és támogatásért.

Köszönettel tartozom Tóth Gyula Ernő tanár úrnak, aki nagy segítséget nyújtott a szakirodalom összegyűjtésében, és az elméleti háttér alaposabb megismerésében.

Szeretném megköszönni Kecskeméti Molnár Mária tanárnőnek azt, hogy megismertette velem a resztoratív eljárásokat és technikákat. Külön köszönet az angol nyelvű szakirodalmak összegyűjtésében való segítségéért.

Végezetül nagyon köszönöm Nagyné Hegedűs Anita tanárnőnek azt a programsorozatot, amely során elméletben és gyakorlatban is felkészítette a dolgozatot író hallgatókat a Tudományos Diákköri Konferenciára.

20. HIVATKOZÁSOK

Fellegi Borbála (2002): A resztoratív (kárhelyreállító) szemlélet alkalmazása a középiskolai oktatásban. *Család, gyermek, ifjúság*, **11.** 1. sz. 44-45.

Fellegi Borbála, Herczog Mária, ford. Győrfi Éva, Herczog Mária (2003, szerk.): *Megbékélés és jóvátétel: kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról*. Család Gyermek Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, Budapest.

Győrfi Éva (2002): Konfliktuskezelés szemtől szembe - a resztoratív szemlélet érvényesülésének egy lehetséges módja. *Család, gyermek, ifjúság*, **11.** 4. sz. 8.

Illyés Sándor (2000, szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.

Kathleen Kaveney and Wendy Drewery (2011): *Classroom meetings as a restorative practice: A study of teachers' responses to an extended professional development innovation*. Faculty of Education, University of Waikato, Hamilton, New Zealand.

Kecskeméti Molnár Mária (2011a): *A discursive approach to relationship practices in classrooms: An exploratory study*. Unpublished doctoral dissertation, University of Waikato, Hamilton, New Zealand.

Kecskeméti Molnár Mária (2011b): *Resztoratív eljárások: jegyzet és munkafüzet*, kézirat.

Kerényi Kata (2008): A resztoratív szemléletű konfliktusmegoldás. *Szakoktatás*, **58.** 10. sz. 27-30.

Lányiné Engelmayer Ágnes, Takács Katalin (2004): „...Nemcsak a sérült képességeket kell vizsgálni, hanem azt az embert, aki ezeknek a hordozója...”, A fogyatékosság jelensége a pszichológiában. In: Zászkaliczky Péter, Verdes Tamás (2010, szerk.): *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 235.

Mesterházi Zsuzsa (2001, szerk.): *Gyógypedagógiai lexikon*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.

NAT (2/2005): *A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve*. III. 1. OKM rendelet

Negrea Vídia (2007): A resztoratív párbeszéd az iskolában. *Szakoktatás*, **57.** 5. sz. 34-41.

Negrea Vídia (2008, szerk.): *Resztoratív gyakorlatok: kézikönyv*. Szociális Szakemberek Fóruma Egyesület, Budapest.

Negrea Vídia (2010): Konfliktuskezelés és közösségépítés resztoratív gyakorlatokkal. *Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet kiadványa:*

Kölcsönhatások Az iskolai agresszió megelőzésének és kezelésének több szempontú megközelítése, Budapest.

Sheridan Gray, Wendy Drewery (2011): *Restorative practices meet key competencies: Class meetings as pedagogy*. Faculty of Education, University of Waikato, Hamilton, New Zealand.

Smyth, J. (2005): Modernising the Australian education workplace: A case of failure to deliver for teachers of young disadvantaged adolescents. *Educational Review*, 57. 221-233.

Szekszárdi Júlia (2002): *Konfliktusok pedagógiája*. Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém.

Szekszárdi Júlia (1994): *Konfliktusok*. Iskolapolgár Alapítvány: Állampolgári Tanulmányok Központja, Budapest.

Ted Wachtel (2007): *Real justice: hogyan forradalmasíthatjuk a normasértéshez való viszonyulásunkat?* The Piper's Press, Pipersville.

Tímár Éva (1994): Városi és községi iskolák tanítási klímájának sajátosságai. *Magyar Pedagógia*, 94. 3-4 sz. 253-274.

Wendy Drewery, Maria Kecskemeti (2010): Restorative Practice and behaviour management in schools: Discipline meets care 1. *Waikato Journal of Education*, 15. 3.sz

Zehr, H. (1990): *Changing Lenses: A new focus for crime and justice*. Scottdale, PA: Herald Press.

Zehr, H. (2002): *The little book of Restorative Justice*. Intercourse, PA: Good Books.

Internetes források:

Negrea Vidia: *Resztoratív*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Mediátor szakirányú továbbképzés.

On-line megtekintés:

<http://mediator09.web44.net/III.%20Felev/NegreaVidiaResztorativ/resztorativNegrea.doc>, 2012. 10. 10.

MELLÉKLETEK

KÉRVÉNY

Tárgy: TDK dolgozat

Tisztelt Igazgató Asszony/Úr!

Kovács Anett vagyok a Szegedi Tudományegyetem gyógypedagógia szakos hallgatója. A Tudományos Diákköri dolgozatom témája a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztő csoportjaiban megjelenő másodlagos pszichés sérülések resztoratív szemléletű kezelése. Kutatásomban szeretném a módszer iránti igényeket felmérni anonim kérdőívekkel és csoportkonferencia beszélgetésekkel a sajátos nevelési igényű tanulók körében.

Kutatásom során egy alsó és egy felső tagozatos fejlesztő csoportban szeretnék beszélgetni a sajátos nevelési igényű tanulókkal és fejlesztő tanárunkkal, valamint négy kérdőívet a tanulókkal, hármat a pedagógusokkal kitölteni.

Azzal a kéréssel fordulok Igazgató Asszonyhoz/Úrhoz, hogy járuljon hozzá kutatásom eredményességéhez és engedélyezze a kérdőívek felvételét és a csoportkonferencia beszélgetések megtartását az Ön által vezetett intézményben.

Tisztelettel:

Prof. Dr. Pukánszky Béla intézetvezető

Csomortáni D. Zoltán konzulens

Kovács Anett hallgató

Szeged, 2012-09-19

VSZ AZONOSÍTÓ: _____

Véleményem a csoportomról kérdőív (CMQ-SNI-S)

Instrukció: A következő kérdőívben arra vagyunk kíváncsiak, hogy mi a véleményed a csoportodról, mennyire találsz benne a helyed, mennyire érzed jól magad a csoporttársaid közt. Arra kérünk, pontozd a következő kijelentéseket annak megfelelően, hogy az szerinted mennyire érvényes az csoportodra. A kérdőívben a saját tapasztalataidra, benyomásaidra vagyunk kíváncsiak, ezért ne beszéld meg a válaszokat a többiekkel.

A kijelentések pontozásánál a számok jelentése:

1: egyáltalán nem igaz; 2: inkább nem igaz; 3: közepesen igaz; 4: inkább igaz; 5: teljes mértékben igaz

1.	A csoportomban jó a hangulat.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
2.	A csoportomban elfogadják a véleményemet.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
3.	A mi csoportunkban sokszor kiközösítenek engem.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
4.	Szükség esetén csoportunk tanulói jól összetartanak.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
5.	A csoporttársaim ismerik a személyes tulajdonságaimat.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
6.	A legtöbb csoporttársamhoz bármikor fordulhatunk segítségért, tanácsért.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
7.	Meg tudjuk beszélni a nézeteltéréseinket a csoportban.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
8.	Jól érzem magam a csoportban.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
9.	Megbízom a csoporttársaimban.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
10.	Sok tanuló egyáltalán nem viseli el egymást.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
11.	Személyes problémáimat is megoszthatom a társaimmal.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
12.	Az az érzésem, hogy a legtöbb csoporttársam segítene, ha bajban lennék.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
13.	A csoporttársaim megbocsátanak, ha valamit elrontok velük kapcsolatban.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
14.	Ha a csoportban valamiben nem értünk egyet, akkor inkább hallgatunk.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
15.	Nem szeretek ebbe a csoportba járni.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
16.	Szívesen beszélek személyes dolgomról a csoportban.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
17.	A mi csoportunkban nem szeretik, ha valakinek más véleménye van.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
18.	Meghallgatjuk egymást vitás helyzetekben.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
19.	A legtöbb csoporttársamnak fontos, hogy hogyan érzem magam.	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

20	A csoporttársaim meghallgatnak, ha valami bajom van.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
21	Gyakran van feszültség a csoportunkban.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
22	Feszült vagyok, ha a csoporttársaimmal kell lennem.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
23	Szívesen segítek a csoporttársaimnak, mert tudom, hogy nekem is segítenek.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
24	Csoportunkban sok a veszekedés.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
25	Ha valamiben döntenünk kell, könnyen megegyezünk a csoporttársakkal.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
26	A legtöbb csoporttársamat őszintén érdekli, hogy mi a véleményem.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
27	A legtöbb csoporttársam megbízik bennem.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
28	Tiszteljük egymás véleményét, akkor is, ha nem értünk egyet.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
29	Szívesebben járnék más fiatalokkal egy csoportba.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
30	Ha szükségem van segítségre, a csoporttársaimra számíthatok.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
31	Csoportunkban gyakran kiközösítik azt, akinek más a véleménye.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
32	Bennünket az is érdekel, ami a csoporttársainkkal az iskolán kívül történik.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
33	A legtöbb csoporttársam érdeklődik az eredményeim iránt.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
34	A csoporttársaim meghallgatják a véleményemet.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
35	Gyakran gúnyolják egymást a csoporttársaim.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
36	Az esetek többségében kiállnak mellettem a csoporttársaim.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
37	Nálunk néha az az érzése az embernek, hogy nem örülnek a gyerekek egymás jó jegyeinek.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
38	Jó érzés, ha a csoport együtt van.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5

VSZ AZONOSÍTÓ: _____

Véleményem a csoportkonferenciáról kérdőív (ERIC-SNI-S)

Instrukció: A következő kérdőívben arra kérünk, fejtsd ki bővebben a véleményedet a csoportkonferenciáról, amin részt vettél. Kérünk, hogy fogalmazd meg részletesen a jó és rossz tapasztalataidat, amelyekben részed volt, az alábbi kérdések alapján:

1. Mit adott neked a csoportkonferencia?

---

2. Mi tetszett legjobban a foglalkozás idején?

---

3. Mi nem tetszett a foglalkozásban?

---

4. Szerinted mi volt a leghasznosabb a csoport számára?

---

5. Mi lepett meg a legjobban a beszélgetés során?

---

6. Változott-e valamiben a csoporttársaiddal a kapcsolatod, és ha igen, miben?

---

7. Változott-e valamiben a fejlesztő tanároddal való kapcsolatod, és ha igen, miben?

Vélemény a csoportkonferenciáról kérdőív (ERIC-SNI-T)

Instrukció: A következő kérdőívben arra kérjük, fejtse ki bővebben a véleményét a csoportkonferenciáról, amin részt vett. Kérjük, fogalmazza meg részletesen a jó és rossz tapasztalatait, amelyekben része volt, az alábbi kérdések alapján:

1. Mit adott Önnek a csoportkonferencia?

---

2. Mi tetszett Önnek legjobban a foglalkozás idején?

---

3. Mi volt a legkevésbé szimpatikus Önnek a foglalkozásban?

---

4. Ön szerint mi volt a leghasznosabb a csoport számára?

---

5. Mi volt a leghasznosabb az Ön számára?

---

5. Mi lepte meg Önt a legjobban a beszélgetés során?

---

6. Változott-e valamiben a csoporttal való kapcsolata, és ha igen, miben?

---

7. Változott-e valamiben a csoportról alkotott képe/véleménye, és ha igen, miben?

VSZ AZONOSÍTÓ: _____

A tanulói igényeket felmérő kérdőív (RN-SNI-S)

Instrukció: Kedves Diákok! Jelen vizsgálatunk iskolai nevelési/konfliktuskezelési módszerek hátterével, alkalmazási lehetőségeivel foglalkozik. Kérjük válaszaitokkal, járuljatok hozzá ti is kérdőív-fejlesztésünkhöz, kutatásunkhoz. A kérdőívben kijelentések önmagatokra való teljesülését kell megítélni, valamint bizonyos témákban véleményetek rövid kifejtését szeretnénk kérni Tőletek.

A kijelentések pontozásánál a számok jelentése:

1: egyáltalán nem igaz; 2: inkább nem igaz; 3: közepesen igaz; 4: inkább igaz; 5: teljes mértékben igaz

Elégedett vagy az iskolában kialakított kapcsolataid minőségével...		
1.	– a tanárokkal.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
2.	– az osztálytársaiddal	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
3.	Jónak tartod az osztályod légkörét, hangulatát.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
Vannak konfliktusaid...		
4.	– a tanárokkal.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
5.	– az osztálytársaiddal	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
Melyek a kedvelt konfliktuskezelő módszereid a tanárokkal szemben?		
6.	– beszélés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
15.	– kifigurázás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
7.	– fölényeskedés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
16.	– nevetségessé tétel	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
8.	– megbeszélés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
17.	– kritika	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
9.	– megvitatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
18.	– figyelmen kívül hagyás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
10.	– meghallgatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
19.	– fenyegetés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
11.	– ráhagyás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
20.	– lázadás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
12.	– visszahúzóds	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
21.	– más:	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
13.	– szitkozódás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
22.	– más:	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
14.	– humor	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
23.	– más:	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
Melyek a kedvelt konfliktuskezelő módszereid az osztálytársaiddal szemben?		
24.	– beszélés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
33.	– humor	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
25.	– kiabálás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
34.	– kifigurázás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
26.	– fölényeskedés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
35.	– nevetségessé tétel	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
27.	– megbeszélés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
36.	– kritika	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
28.	– megvitatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
37.	– figyelmen kívül hagyás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
29.	– meghallgatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
38.	– fenyegetés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
30.	– ráhagyás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
39.	– verekedés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5

		☐ 5			☐ 5
31.	– visszahúzóds	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	40.	– más:	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
32.	– szitkozódás	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5	41.	– más:	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
42.	Gyakran előfordul, hogy egy tanár az iskola vezetőjéhez küld fegyelmi ügy miatt.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
	Van olyan, hogy nincs kedved bemenni az iskolába...				
43.	– a tanárok				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
44.	– az osztálytársaid miatt.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
45.	Küldtek már viselkedési nehézségeid miatt szakemberhez/pszichológushoz.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
46.	Gyakran büntetnek meg a tanárok (pl. szaktanári figyelmeztetés, szaktanári intő, stb.) viselkedésed miatt.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
47.	Veszélyben érzed lelki/testi egészségedet az iskola hatásai miatt.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
48.	Gyakran bántalmaznak az osztálytársaid szavakkal, veréssel, esetleg interneten.				☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Milyen jellegű konfliktusaid vannak...

49. - a tanárokkal?

50. - az

osztálytársaidal?

Általában hogyan oldod meg a konfliktusaidat...

51. - a tanáraiddal?

52. - az osztálytársaidal?

53. Írd le az egyik legjellemzőbb osztálytársaidal szembeni konfliktusodat!

Milyen megoldást használtál?

54. Írd le az egyik legjellemzőbb tanárokkal szembeni konfliktusodat! Milyen megoldást használtál?

55. Az iskolában adódó nehézségeidet/feszültségeidet hogyan dolgozod fel (beszélgetés a barátaiddal, szüleiddel, osztályfőnököddel, bulizás, alkoholfogyasztás stb.)?

56. Használ-e valamilyen tudományosan igazolt, esetleg tréningen/tanfolyamon elsajátított módszert/ ismeretanyagot (pl. relaxáció, autogén tréning, sport, stb.) az iskolai konfliktusok kezelésére, melyik ez?

A tanári igényeket felmérő kérdőív (RN-SNI-T)

Instrukció: Tisztelt Pedagógus Kollégák! Jelen vizsgálatunk iskolai nevelési/konfliktuskezelési módszerek hátterével, alkalmazási lehetőségeivel foglalkozik. Kérjük válaszaival Ön is járuljon hozzá módszertani fejlesztési erőfeszítéseinkhez. A kérdőívben a kijelentések önmagukra vonatkoztatott igazságtartalmát kell megítélni, valamint bizonyos témákban véleményük rövid kifejtésére szeretnénk kérni Önöket.

A kijelentések igazságtartalmánál a számok jelentése:

1: egyáltalán nem igaz; 2: inkább nem igaz; 3: közepesen igaz; 4: inkább igaz; 5: teljes mértékben igaz

Ön elégedett az iskolában kialakított kapcsolatainak minőségével:			
1.	– a pedagógusokkal	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
2.	– a diákokkal	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
3.	– a szülőkkel	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
Az iskola légkörét, hangulatát kielégítőnek tartja:			
4.	– a tanári szobában	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
5.	– az osztályközösségekben	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
6.	– a szülőértekezleteken	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
7.	Feszültséget okoz Önnek a diákok fegyelmezése.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
8.	Nehézségekkel jár a diákok figyelmének az ébrentartása.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
9.	Nehéz felkelteni a diákok motivációját az Ön által tanított tantárgyakkal kapcsolatban.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
Vannak konfliktusai a...			
10.	– pedagógus kollégákkal.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
11.	– diákokkal.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
12.	– szülőkkel.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	
Szokta alkalmazni konfliktus esetén a következő viselkedésmódokat:			
13.	– felelősségre vonás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	22. – neveltségessé tétel
14.	– a tekintély hangsúlyozása	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	23. – kritika
15.	– megbeszélés	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	24. – figyelmen kívül hagyás
16.	– megvitatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	25. – rendre utasítás
17.	– meghallgatás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	26. – fizikai fenyegetés
18.	– kiabálás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	27. – büntetés
19.	– ráhagyás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	28. – más:
20.	– humor	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	29. – más:
21.	– kifigurázás	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	30. – más:
A következő konfliktuskezelő módszereket:		jól ismeri	gyakran használja
– Gordon módszer	31.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	41. ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
– Mediáció	32.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	42. ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
– Esetmegbeszélés	33.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4	43. ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4

			○ 5		○ 5
	– Szupervízió	34.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	44.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– Bálint csoport	35.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	45.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– Resztoratív technikák	36.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	46.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– Pozitív fegyelmezés	37.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	47.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– más:	38.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	48.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– más:	39.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	49.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	– más:	40.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5	50.	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
51.	Szeret új módszereket kipróbálni az iskolai nevelésben.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
52.	Eszköztelennek érzi magát az iskolai nevelés során.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
53.	Kilátástalannak érzi az iskolai nevelést.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
54.	Az iskola feladatának tartja a nevelési feladatok felvállalását.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
55.	Önök nehéz a nevelési feladatok kivitelezése.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	A következő személyektől kér segítséget, ha olyan nevelési problémája adódik egy osztályban, ami meghaladja az erejét.				
56.	– kollégáktól				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
57.	– rokonaitól				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
58.	– mentortanártól				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
59.	– pszichológustól				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
60.	– más:				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
61.	– más:				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
62.	– más:				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
63.	Gyakran előfordul, hogy az iskola vezetőjéhez kell küldenie gyerekeket fegyelmi ügy miatt.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
	Van olyan, hogy nincs kedve bemenni a munkahelyére a...				
64.	– kollégái miatt.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
65.	– diákok miatt.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
66.	– szülők miatt.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
67.	Megbeszéli osztálytermi nehézségeit kollégáival.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
68.	Konzultál a viselkedési nehézségekkel rendelkező gyermekek szüleivel.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
69.	Küldött már viselkedési nehézséggel rendelkező gyermeket szakemberhez.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
70.	Gyakran kényszerül büntető eszközök (pl. szaktanári figyelmeztetés, szaktanári intő, stb.) használatára munkája során.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
71.	Hatékonynak tartja a büntető eszközöket az iskolai nevelésben.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
72.	Veszélyben érzi lelki/testi egészségét az iskolai munkája során.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5
73.	Hasznosnak tartja az új nevelési módszerekről szóló képzéseket/tréningeket.				○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5

Milyen jellegű konfliktusai vannak a...

74. - pedagógusokkal?

---

75. - diákokkal?

---

76. - szülőkkel?

---

77. Írja le az egyik legjellemzőbb konfliktusát a diákokkal! Milyen megoldást használt?

---

78. Írja le az egyik legjellemzőbb konfliktusát a pedagógusokkal! Milyen megoldást használt?

---

79. Írja le az egyik legjellemzőbb konfliktusát a szülőkkel! Milyen megoldást használt?

---

80. Az iskolában keletkező pszichés terhelését hogyan/milyen módszerekkel dolgozza fel (esetmegbeszélés, szupervízió, relaxáció, kikapcsolódás, kirándulás, stb.)?

VSZ AZONOSÍTÓ: _____

SNI Identitás kérdőív

Instrukció: A következő kérdőívben arra kérünk, mondd el mennyire érzed jól magad a csoporttársaid, illetve az osztálytársaid között. Kérjük, válaszaitokkal járuljatok hozzá ti is kérdőív-fejlesztésünkhöz, kutatásunkhoz.

1. Azért szeretek a fejlesztő csoportba járni, mert...

---

2. Azért utálok a fejlesztő csoportba járni, mert...

---

3. Azért mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolják rólam az osztálytársaim, hogy...

---

4. Azért mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolják rólam a tanáram, hogy...

---

5. Azért mert fejlesztő csoportba járok, azt gondolom magamról, hogy én...

VSZ AZONOSÍTÓ: _____

SNI Identitás kérdőív

Instrukció: Tisztelt Pedagógus Kollégák! A következő kérdőívben arra kérjük, fejtsék ki, hogy Önök szerint a sajátos nevelési igényű tanulók hogyan érzik magukat az osztályban, a fejlesztő csoportban, milyen a kapcsolatuk egymással és tanáraikkal. Kérjük, válaszaival Ön is járuljon hozzá módszertani fejlesztési erőfeszítéseinkhez.

1. Véleményem szerint a sajátos nevelési igényű tanulók azért szeretnek a fejlesztő csoportba járni, mert...

---

2. Véleményem szerint a sajátos nevelési igényű tanulók azért utálnak a fejlesztő csoportba járni, mert...

---

3. Az Önök tapasztalatai alapján mit gondolnak az osztálytársaik a fejlesztő csoportba járó tanulókról?

---

4. Az Önök tapasztalatai alapján mit gondolnak a tanárok a fejlesztő csoportba járó tanulókról?

---

5. A fejlesztő csoportba járó gyerekek azt gondolják magukról, hogy...
